

NOUA REVISTA ROMANA

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

UN NUMĂR

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

ABONAMENTUL :

În România un an (48 NUMERE), 10 lei
„ sease luni 6 „
În toate țările uniunii poștale un an 12 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 62, Pasajul No. 3
DIRECȚIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

Director: C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București.

No. 15

DUMINICĂ, 5 FEBRUARIE 1912

Vol. XI

NOUȚĂȚI

Sărbătorirea lui Caragiale.

Cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a nașterii maestrului Caragiale, presa și scriitorii au ținut să facă manifestații festive ce nu pot de cât să bucure pe mulții admiratori ai celui mai mare dramaturg al nostru. Un grup de scriitori au organizat un festival la teatru *Comoedia* și toate ziarele s'au întrecut în laude pentru om și operă. Ne facem o plăcută datorie urând și noi maestrului sărbătorit încă mulți ani de viață rodnică pentru propășirea artei românești.—N. R. R.—

Incidentul Vaida-Goga

Intervenția d-lui C. Stere a pus capăt incidentului dintre cei doi fruntași politici de peste munți, d-nii A. Vaida și Goga.

Ziarele au publicat în această privință următorul comunicat :

Din toate faptele și considerațiunile se impune următoarea concluzie :

Octavian Goga și Alexandru Vaida sunt numai victime ale unui fatal concurs de împrejurări.

Adevărul ce răsare cu o putere invincibilă în conștiința mea, îl pot rezuma în puține cuvinte :

Octavian Goga nu este vinovat, el n'a fost la Kristoffy.

Al. Vaida și-a formulat acuzațiunea în ziua de 24 Decembrie v. 1911, înlemeiat pe informațiuni autentice, fiind deplin convins de dreptatea acuzațiunii.

Deci rezultă ca ultima concluzie, că d-l Al. Vaida trebuie să renunțe la acuzația sa, iar d-l Octavian Goga trebuie să recunoască buna credință a d-lui Al. Vaida.

Sunt fericit că am putut contribui la lămurirea și aplanarea acestui tragic conflict, care se poate declara de închis. Budapesta, 1 Februarie 1912 n.

C. Stere

De acord cu concluziunile de mai sus, declarăm și noi incidentul închis.

Dr. Alex. Vaida-Voevod

Octavian Goga

Acest comunicat este concluzia unui lung raport al d-lui C. Stere.

În raportul său, d. C. Stere nu aduce nici un fapt nou, peste acele cunoscute. D-l Stere pune numai în ordine faptele petrecute; reflectează și trage concluzia de mai sus.

Este regretabil că niște fruntași ai politicii, ca d-nii Vaida și Goga, n'au făcut ei înșiși opera pe care a fost în urmă adus să o îndeplinească d. Stere.

Din acest incident rămâne, pentru politica românească de peste munți, un singur fapt de reținut, și anume :

Românii se bănuiesc între dânsii atât de ușor, încât este de ajuns ca un politician ungar să pună în circulație un svon, pentru ca imediat în tabăra românească să înceapă focul certei.

Ce neam certăreț, suntem noi Români! —*Verax*—

O soluție simplistă în afacerea Cuza

O soluție simplistă în afacerea profesorului A. C. Cuza o propune d. M. B. Cantacuzino dela Iași.

Într-o scrisoare adresată ziarelor d-sa zice :

De aceea, întrucât n'a intervenit un cuvânt nou a unei autorități științifice competente, Universitatea e în drept și datorce, ca rezemată pe judecățile Senatelor universitare și ale Academiei, care la timp au apreciat lucrarea d-lui Cuza, să continue a disprețui umiltirile îndreptate împotriva unui pro-

fesor al ei, și socotesc că această atitudine purcede dintr'un sentiment mai bun, și dintr'o preocupare mai sinceră de adevăr și mai potrivită prestigiului Universității, decât aceea care se manifestă prin aprecierile Adevărului și ale Noului Reviste Române.

Soluția este simplă, dar dacă ea va avea favoarea să fie împărtășită de toți colegii dela Iași ai d-lui A. C. Cuza, în tristă lumină se va pune Universitatea moldovenească !

D-l Matei B. Cantacuzino confundă,—din generozitate pentru d. A. C. Cuza, presupunem,—două lucruri cu totul diferite. Căci un lucru este să atribute o valoare cărții «Despre Poporație», și alt lucru, cu totul diferit, este să știi cine este autorul cărții «Despre Poporație». Academia Română și Senatele Universitare au avut să se pronunțe asupra valorii cărții, dar nu și asupra drepturilor de autor ale d-lui Cuza, căci acestea nu erau în cauză. Academia și Senatele universitare h'au bănuie măcar că acestea pot fi puse în discuțiune.

D-l Cantacuzino crede oare că din momentul ce o autoritate științifică se pronunță asupra valorii unei cărți, prin aceasta ea taie și discuția asupra acuzațiilor de plagiat? Dar atunci, frumoase lucruri s'ar mai petrece ! Traducătorii din limbi străine, ca acea rusă, olandeză, spaniolă, japoneză, adică din limbile cari se cunosc mai puțin la noi, ar putea ori și când să ajungă profesori universitari, căci ei n'ar avea decât să traducă operele de valoare scrise în aceste limbi, puțin răspândite la noi, și apoi să le supună judecății autorităților științifice, cari le vor recunoaște ca fiind de valoare, negreșit !

Odată opera recunoscută ca fiind de valoare, puțin să importe oare cine este adevăratul ei autor ?

Facem apel la avocatul d-nul Matei Cantacuzino, dacă profesorul d-nul Matei Cantacuzino este prea generos, ca el să ne răspundă :

Ar putea dânsul, ca avocat, să apere dinaintea unei Curți cu jurați pe un client al său acuzat de furt de diamante, cu următorul raționament :

«Domnilor jurați, clientul meu este acuzat că a furat aceste diamante ! Citiți însă vă rog raportul expertizei asupra valorii diamantelor ! Ce zice acest raport ? El zice, că diamantele sunt de cea mai mare valoare ! Puteți pune D-voastră la îndoială justa aprecierii expertizei ? Prin urmare clientul meu este nevinovat !»

Creдем, că ori câtă naivitate ar presupune d. Cantacuzino juraților, totuși un asemenea raționament, dânsul ca avocat, nu-l va face vreodată. Dece dar îl face ca profesor ? Să fie oare cinstea profesorală mai pre jos de cinstea avocațească ?

Să nu se supere, prin urmare, d. Matei Cantacuzino, dacă nu ne unim cu soluția d-sale.

Asupra valorii scrierii «Despre Poporație», publicată sub numele d-lui A. C. Cuza, ru facem nici o afirmare. Este bună sau rea, nu importă. Autoritățile în drept, și-au luat asupra lor răspunderea, că ar fi bună. Rămâne acum de dovedit dacă cuprinsul acestei cărți este opera d-lui Cuza, sau nu. Pentru producerea acestei din urmă dovezi, nu mai trebuie să fie supusă cartea, cu pricina, din nou Academiei, sau Senatelor Universitare pentru a-și da avizul asupra valorii ei, fiindcă plagiatul nu este chestia de idei, ci de fapt. Plagiatul îl poate judeca ori cine, chiar și un nespecialist în ideile plagiate; cum și furtul de diamante se poate judeca și de jurații cari nu sunt bijutieri de profesie.

Nu urmărim pe d. A. C. Cuza cu nici un fel de ură,—cum pare că însinuiază d. Cantacuzino ; dar nici nu putem împinge tembelismul oriental până acolo încât să ne batem joc de cinstea de profesor !

Dacă profesorii universitari dela Iași găsesc o plăcere în situația pe care le-o crează d. A. C. Cuza, nimeni nu are ceva de zis. O lege pentru mândria profesională nu există. —C. R.-M.—

CESTIUNI ACTUALE

CARAGIALE*)

După cum vedeți, Altețe Regale, Doamnele mele și Domnii mei, Noul Cerc Literar și Artistic al noului nostru teatru vrea să sărbătorească pe vechiul literat și artist, pe vechiul om de teatru care este d-l Caragiale.

Este o onoare pe care cercul și teatrul acesta și-o face; este o onoare pe care prezența domniilor voastre aci îi îngăduie să și-o facă; este o onoare pe care i-o desăvârșește grațioasa bunăvoință cu care Alteța Sa Regală Prințesa Moștenitoare a acordat înaltul Său patronagiu sincerei și tinereștei noastre porniri de admirație către un maestru al literaturii și al teatrului românesc.

Din această onoare, mulțumită d-lui Diamandy, președintele cercului nostru, și d-lui Sipsom, directorul teatrului nostru, o parte s'a resfrâns și asupra mea — «amicul și colaboratorul» amândurora. Mă grăbesc să precizez, totuși, că oficialitatea ce s'a dat scurtei mele cuvântări nu se poate datori calităților de scriitor și vorbitor — pe care nu le am —, ci iubirii ce port pentru tot ce e teatru, pentru tot ce e scenă.

Și eu cred că cine iubește teatrul românesc și scena românească, nu se poate să nu iubească pe acela care cel d'întâiu, a dat acestui teatru și acestei scene viața adevărată, viața aceea în care râdem și plângem cu toții — public și actori. Și cine iubește teatrul și scena românească nu se poate să nu iubească pe acela care, cel d'întâiu, a ridicat acest teatru și această scenă la înălțimea unei școale, unei școale de moravuri, în care ridiculul să se sinucidă, în care «poza» să se batjocorească prin ea însăși. Și cine iubește pe d-l Caragiale și vrea să vorbească despre d-nea sa, trebuie să fie de mult prieten cu adevărul, să fie intim cu sinceritatea, să știe că nu 'i sunt îngăduite vorbele mari și frazele sunătoare.

De partea mea, sarcina mi-e cu mult ușurată. Neavând nici cădere nici putere să fac cine știe ce savantă analiză critică a operei d-lui Caragiale; având marele noroc de a vorbi alături cu atâția scriitori de seamă, cari vor aduce maestrului sărbătorit delicatul prinos al sufletului și inspirației lor, ași putea fi mai de 'nainte încredințat că bunăvoința domniilor voastre îmi va permite să relevez un... neadevăr ce se colportă cu o condamnabilă stăruință de când se vorbește de aniversarea aceasta a d-lui Caragiale.

Se zice că d-l Caragiale ar fi împlinit zilele acestea șazeci de ani. Din punctul de vedere al stării civile este exact — probabil — ca d-l Caragiale — care n'a desmintit lucrul în public — să fi împlinit șazeci de ani de viață. Foarte frumos lucru — ca tot ce-a făcut d-l Caragiale de altfel — și foarte firesc și pe față —

*) Cuvânt rostit la festivalul organizat de Teatrul *Comœdia* din Capitală, în ziua de 29 Ianuarie 1912.

așa cum îi place d-lui Caragiale să vorbească și să i se vorbească — îi spunem: Și cei mulți înainte!

Se afirmă însă cu o neertată ușurință că maestrul Caragiale a «împlinit» numai șazeci de ani. Eu protestez — și am motive să cred că până în cele din urmă veți protesta și domniile voastre — în contra acestei false știri de gazetă.

Cum? D-l Caragiale, așa cum îl avem noi cu toții în rafturile bibliotecelor noastre, a «împlinit» numai șazeci de ani? Cum? D-l Caragiale, pe care-l sărbătorește azi întreaga viață românească, reprezintă numai șazeci de ani din această viață? Nu. E o eroare — de calcul, dacă vreți — dar e eroare și avem documente cu cari să desmințim categoric această afirmațiune.

Câteva, dintr'o întreagă colecție:

Cine a scris pe *Conul Leonida față cu reacțiunea*? D-l Caragiale. Ai cui sunt *Conul Leonida* și *Coana Efimița*? Ai d-lui Caragiale. Dar *Conul Leonida* și *Coana Efimița* trăiseră, Doamnele mele și Domnii mei, cu câțiva zeci de ani înainte ca d-l Caragiale să'i fi surprins într'o noapte îngroziți de teama «revoluției»; dar *Conul Leonida* și *Coana Efimița* au să fie, de sigur, surprinși peste zeci de ani de-acum înainte, în neglijeu, citind la gazetă: «Reacțiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoiu în întuneric, ea stă la pândă ascuțindu-și ghiarele și așteptând momentul oportun pentru poftetele ei antinaționale...!» Și când *Conul Leonida* și *Coana Efimița* ai d-lui Caragiale împlinesc cu o clipă din viața lor atâția zeci de ani din viața noastră specific românească, se poate spune despre d-l Caragiale că a «împlinit» numai șazeci de ani din această viață? E o eroare.

Cine-a scris *O noapte furtunoasă*? D-l Caragiale. Al cui e *Rică Venturiano*, a cui e *Veta*, consoarta lui *Jupân Dumitrache*? Ai d-lui Caragiale. Dar toate aceste capo-d'opere de ilustrațiuni ale vieții noastre specific românești, cu zeci de ani înainte de a fi ai d-lui Caragiale au fost ai noștri și vor fi ai noștri peste zeci de ani de aci înainte. Au fost și vor fi atâta vreme cât *Venturienii* vor declamă la *genunchii Vetelor*:... «nu, ori ce s'ar zice și ori ce s'ar face, eu voi susține sus și tare că tu ești aurora care deschide bolta înstelată într'o adorație poetică, plină de...». Și atâta vreme cât viața acestui substrat social specific bucuștenesc va dăinui la barierele Capitalei, cu trivialul, cu umorul, cu personalitatea lui, ne va fi îngăduit să credem că, atunci când se afirmă că d-l Caragiale a «împlinit» numai șazeci de ani din această viață, e o eroare.

Dar d-l Caragiale a dat mult mai mult de șazeci de ani de viață lui *Agamemnon Dandanache*, lui *Zaharia Trahanache*. D-l Caragiale a dat veșnicie lui *Nae Cațavencu* și lui *Ghiță Pristanda*; d-l Caragiale a prins din veșnic tulburea atmosferă electorală românească, veșnica perorație concludentă a convingerilor electoral-cetățenești și când *Farfurizii* ca al d-sale au strigat «la 34, la 54, la 64, la 74, la 84, la 94» după cum strigă la 912 și vor striga la 944:.. «Ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimic; ori să nu se revizuiască, primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și

anume în punctele... esențiale...», — credem că afirmarea că d-l Caragiale a «împlinit» cu neasemănatul d-sale dar de observație, de chintesențiere, de reducere la principiu, numai șaiszeci de ani din aceste vieți, e o eroare!

Și mi-ași putea spori la infinit documentarea, pentru că opera d-lui Caragiale nu este decât viață, viața nu numai șaiszeci de ani ci etern adevărată, viața aceea care dă suflu, care dă palpit, care dă culoare operei de artă; pentru că opera d-lui Caragiale e viața d-niei sale și opera și viața aceasta dau cea mai categorică des-mințire ori cărui act de stare civilă.

Și-apoi: cine-a văzut în ultimul timp pe d-l Caragiale, ar putea veni aci să afirme că a văzut un om de șaiszeci de ani, un om bătrân, pe care să-l mulțumească amintirile?

Ar putea acela să afirme că n'a avut dinaintea lui aceiași ochi iscoditori în cele mai tainice cute ale sufletelor și viețelor, aceiași față întristată par'că, de uriciunile și josniciile descoperite într'ânsele, aceiași umbră de surâs sub vârful mustăților în fața superficialității, în fața îngâmfării, în fața pedantismului, în fața prostiei? Și am putea noi crede că ochii aceia n'au să schînteze mereu, că surâsul acela n'are să ardă mereu, atâta timp cât superficialitatea, îngâmfarea pedantismul și prostia vor sta în fața ochilor acelora, surâsului aceluia?

Ce păcat că d-l Caragiale nu e aci să-l felicităm cu toții că a rămas tânăr la șaiszeci de ani, să-i mulțumim că ni i-a dat nouă pe cei mai buni din acești șaiszeci de ani ai d-sale și să-l rugăm frumos să ne mai dea mulți de-aci nainte, să nu ne uite în depărtările în cari se află, căci din prisosul tinereței d-sale noi ne alcătuim vieță întregă de tinerețe, și să-i strigăm cu toții: «Să ne trăești, maestre!»

Măhnirea noastră are însă o mângâiere, o mângâiere pe care ne-a dat-o tot d-l Caragiale. D-sa stă la Berlin, se poate. Intre Berlin și București există însă un tren expres care-i poate transmite în orice cantitate urările noastre și care, având pe tăblița ce-i indică direcția: «Berlin—București, via Mizil», nu se poate să nu-i amintească mereu de patrie, de patria aceea căreia i-a imortalizat tot ce e Mizil într'însa.

29 Ian 912.

A. Alecsandrescu-Dorna

A apărut :

ELEMENTE DE METAFIZICĂ

Principalele probleme ale filosofiei contemporane

— pe înțelesul tuturor —
de

C. RĂDULESCU MOTRU

Prețul volumului (ediție populară) Lei 4.

Cititorii noștri din provincie, cari doresc această nouă lucrare filosofică a d-lui Rădulescu-Motru, pot trimite suma de 4 lei la Administrație, în schimbul căreia vor primi volumul prin poștă, recomandat. (Adm. N. R. R.).

LITERATURA

CE ȘTIA SATUL...

Comedie într'un act, jucată pe scena Teatrului Modern, de Comp. Davila.

PERSOANELE:

D-l Grigore Marineanu Florea Simionescu
D-na Elisabeta Marineanu Aura Teodossian
Anica, servitoare D-na Ștefănescu
Niculae, fecior în casă Romano

SCENA I.

(Un biou-salon, mobilat cu gustul burghez obișnuit; la mijloc un birou, cu hârtii; cărți, împrăștiate pe el. O canapea, fotoliuri, scaune. Pereții ornați cu tablouri; în fund la perete o pendulă și telefonul. La ridicarea cortinei Marineanu se plimbă agitat prin birou.)

MARINEANU. (Aprinde o țigare, se uită la ceasul din buzunar, îl compară cu pendula din perete, apoi se duce la telefon, inspectându-l pe deasupra; apoi): Allo! Allo! D-șoară vă rog! Allo! dați-mi ^{13/40}. Da! Da. ^{13/40}! Poftim? Da. Aici casa Marineanu. Tu ești Negoescule? Eu sunt Marineanu. O aștept dintr'un minut într'altul. Nu uită să telefonezi; peste 20 minute! cel mai târziu! Știi tot ce trebuie să spui; n'ai uitat? Allo! Da! da. Lasă că știu eu! Negoescule îmi faci un serviciu, pe care, allo! nu întrerupe domnișoară, lasă-mă te rog, să vorbesc! Allo! Recunoștință eternă Negoescule! Recunoștință eternă! La revedere. Să nu uiți! (Se duce la birou și apasă pe sonerie.)

SCENA II.

ANICA (servitoare, vârstă mijlocie, îmbrăcată curat—sglobie). Ce pofteste coconașul?

MARINEANU. Ascultă Anico! peste câteva minute, trebuie să vie cocoana.

ANICA. Peste câteva minute? Ce bucurie Domnule!

MARINEANU. (Plictisit). Nici o bucurie. S'o poftesti aici în birou.

ANICA. Prin urmare vă împăcați coconașule?

MARINEANU. Ne împăcăm, nu ne împăcăm, asta nu e treaba ta. Auzi? S'o poftesti aici în birou.

ANICA. Am înțeles! Ce bine ar fi să vă împăcați domnule! De când a plecat cocoana, toate merg rău, în casă.

MARINEANU. Ce rău? Ce merge rău? Ce tot trănănești acolo? (Se uită la pendulă). Curios! Pendula e întoarsă?

ANICA. Da. Am întors-o chiar eu, Domnule!

MARINEANU. Atunci care din ele, merge prost?

ANICA. Pendula merge bine, Domnule. Nu întârzie niciodată!

MARINEANU. Atunci merge prost ceasul lui Negoescu.

ANICA. Ceasul d-lui avocat Negoescu? Se poate?

MARINEANU. Se poate nu se poate! aide pleacă d'aici! Nu te-am chemat să stau la sfat cu tine, ah! nu! stai puțin! A telefonat cineva astăzi?

ANICA. Da, Domnule! A telefonat dela serviciul D-v. de trei ori!

MARINEANU. Telefonul a mers bine tot timpul?

ANICA. Păi... nu vorbiră-ți chiar d-v. adineauri?

MARINEANU. (Enervat) Așa e! poți să pleci. Poți să pleci!

ANICA. (*Mergând spre ușă*). Telefonu! Ceasul! Mi se pare că s'a scrântit boeru, de când a plecat cocoana! (*Se aude soneria*).

MARINEANU. Poftim! Sună! Ea e! Du-te repede și deschide.

ANICA. Indată domnule! (*Eșind, foarte mirată*). Telefonul! Ceasul!

SCENA III.

(*Intră d-na Marineanu: foarte cochet îmbrăcată, draguță, figură distinsă, simpatică. Pare obosită și afectează un aer grav, o tristeță de circumstanță*). Bună ziua Grigore.

MARINEANU. Bună ziua Elizo. (*ii ajută să se desbrace*).

D-na MARINEANU. (*Șezând pe canapea*). Îți mulțumesc că mi-ai acordat această ultimă întrevvedere. Mi-eră teamă de un refuz.

MARINEANU. Eră foarte posibil! După cele ce s'au petrecut între noi!...

D-na MARINEANU. Dar ce s'a petrecut între noi? Mi se pare că nici un divorț, nu s'a pledat mai demn, mai cuviincios, fără scandal și fără luptă. Ai vre-un motiv să te plângi de mine?

MARINEANU. Nici un motiv. (*Așezându-se pe canapea, lângă ea*). Să vorbim dragă Elizo, în liniște, cu sânge rece, ca doi vechi prieteni. Te rog, în primul rând, să mă ierți, pentrucă, în timpul divorțului, venind de două ori la mine.... nu te-am primit! N'am făcut-o din răutate, nici cu voința de a te umili. Erai femeea mea, și ori cât am fi fost în curs de divorț trebuia să te primesc. Nu te-am primit.... de frică!

D-na MARINEANU. Frică, de cine?

MARINEANU. De tine! Imi luasem hotărîrea fermă, să duc divorțul până la capăt! Am vrut să fiu bărbat! Mi-eră frică să nu-ți cedez! Preferam să ne întâlnim mai bine la tribunal, decât la mine acasă.

D-na MARINEANU. Și pentru asta, mi-ai închis ușa?

MARINEANU. Da. Ca să fiu stăpân pe mine. La tribunal, e o atmosferă de gâlceavă, de hărțuială; cearta plutește în aer, și asta te face rău, chiar dacă ești om de ispravă. Dar... la mine acasă! aici... unde durează încă, amintirea atâtor ani de dragoste!... mi-eră frică să nu capitulez!

D-na MARINEANU. Atunci, pentru ce m'ai primit astăzi?

MARINEANU. Acum... după ce s'a pronunțat divorțul!

D-na MARINEANU. Te consideri, prin urmare un om divorțat Grigore?

MARINEANU. (*Cu energie*). Da. Divorțat! Divorțat definitiv!

D-na MARINEANU. Atunci regret din suflet că am mai venit, să te văd. Venisem să-ti vorbesc de împăcare.

MARINEANU. Impăcare între noi doi?

D-na MARINEANU. E extraordinar nu e așa? Ce lesne luați, voi bărbații, divorțul! Cereți divorțul... cum a-ți cere socoteala la un otel, ori la birt. Dar ce greu e pentru o femeie! Să-și despartă casa, averea, în două, să-și piardă liniștea, rostul în viață, și să sufere povara unor acuzațiuni nedrepte! Injurii grave! Cel mai eftin articol din galantarul divorțului!

MARINEANU. De ce să mai discutăm forma, dragă Elizo? Știi bine că injuriile grave, au fost convenite între noi, pentrucă motivul real, eră mai bine să-l ascundem și eră mai bine, în primul rând....

D-na MARINEANU. ...Pentru mine, nu e așa? Adulterul! Prin urmare ești convins că te-am înșelat Grigore?

MARINEANU. Da! Sunt convins că m'ai înșelat!

D-na MARINEANU. Cu cine?

MARINEANU. Cu cine? Ai putea să-mi spui tu! De sigur cu Antoniu.

D-na MARINEANU. Să nu glumim Grigore! Ești sigur că un bărbat, pe care l'ai surprins sărutându-ți femeia, e amantul ei?

MARINEANU. În tot cazul, dă o serioasă dovadă că vrea să fie... sau că a fost!

D-na MARINEANU. Și.... În afară de sărutarea lui Antoniu... Ce alt păcat mai mi'ai găsit?

MARINEANU. Nici un alt păcat... pe care să-l știu!

D-na MARINEANU. Prin urmare, pentru o bănuială ușoară, sdrobești liniștea femeiei tale și-i închizi ușa casei?

MARINEANU. Dacă îți închipui că mă sprijin numai pe o bănuială..., te înșeli!

D-na MARINEANU. Mă înșel? Nu! Citesc admirabil de bine, în sufletul tău, dragă Grigore! Nu de geaba am împărțit viața, ambiu, timp de 8 ani! Am ajuns să te cunosc! Ești în îndoială! O îndoială care te roade! te chinuște!

MARINEANU. (*Plimbându-se enervat și căutând să se stăpânească*). Mă chinuște? Ți se pare ție! De o vreme încoace nu mai privesc viața în chip atât de tragic Elizo! Mă mulțumesc să-i admir farsele!

D-na MARINEANU. Zadarnic faci pe grozavul! Îndoiala în care ești, te amărăște mult! te turbură... te consumă! ah! te cunosc bine Grigore. Ai da mult, să știi dacă femeea ta te-a înșelat, sau nu... pentrucă, în tine, se dă lupta omului de onoare, care după ce a dat o pedeapsă, se întreabă cu grijă, dacă nu a lovit un nevinovat! Ei bine dragul meu! pedeapsa ai dat-o! M'ai făcut să urc scările tribunalului, să fiu obiectul de petrecere, de veselie al orașului nostru, dar siguranța că sunt o femeie necinstită, nu o ai! Și îndoiala aceasta te face să suferi... căci ești un om drept!

MARINEANU. Cine poate să-ți dea certitudinea?

D-na MARINEANU. (*Cu energie*). Certitudinea ți-o dau eu! Sunt o femeie cinstită Grigore! Nu te-am înșelat niciodată! (*Solemn*) O jur, pe viața mea! Pe liniștea mea! Dacă te-ași fi înșelat... n'ași fi avut puterea să urc scările casei noastre și să-ți cer, într'o ultimă întrevvedere, să nu lovești pe nedrept... să nu transcrii divorțul!

MARINEANU. Ah! Transcrierea! Lecția avocatului! Ești femeie inteligentă! Ai prins-o ușor!

D-na MARINEANU. Avocatul a putut să-mi dea sfaturi din lege, dar n'a putut să-mi dea accentele unei vorbiri sincere (*cu căldură*) a unei rugi duioase! Omul vinovat nu se poate ascunde Grigore! Uită-te în fața mea! Am eu aspectul umilit al unei femei vinovate? Curajul cu care îți vorbesc... învinuirea ce ți-o fac pentru gestul tău nechibzuit, socoteala pe care ți-o cer pentru ambiția ușuratică cu care ai stricat casa noastră, nu-ți arată toate astea, că nu sunt vinovată, că nu mi-e rușine de mine însumi, că pot avea demnitatea de a-ți cere, de a-ți pretinde să revii? O femeie vinovată și una cinstită, au amândouă același înfățișare Grigore?

MARINEANU. (*Trist*). De multe ori, au amândouă aceiaș mască!

D-na MARINEANU. Dar nu pot avea același suflet! Dacă te-și fi înșelat, mai aveam curajul să viu la tine? Am așteptat în timpul divorțului, să văd din

zi în zi, că te apropii de mine, că mă chemi, să reluăm traiul comun, turburat de o bănuială nedreaptă și când am văzut că nu e o simplă amenințare la mijloc, am venit să-ți cer să revii. Sunt în dreptul meu, să ți-o cer!

MARINEANU. Ai fi în dreptul tău—dacă ai fi o femeie cinstită.

D-na MARINEANU. Cu ce ai dovedit necredința mea?

MARINEANU. Când ajunge lumea să ceară unei femei... dovada cinstei...

D-na MARINEANU. Ah! Lumea! Gura lunei! Tu nu mă judeci cu firea ta dreaptă și cinstită Grigore; mă judeci după bârfelile lunei!

MARINEANU. Caută, te rog, sertarele mele; sunt pline cu scrisori, care denunță ridiculul la care m'ai expus.

D-na MARINEANU. Scrisori anonime! Lovituri de cuțit date în umbră, pe la spate. Lașii! Femei invidioase și rele!... sau bărbați pe care i-a nemulțumit tocmai principiile de cinste ale unei femei!

MARINEANU. Și când mă gândesc că te-am surprins în brațele lui Antoniu!

D-na MARINEANU. Ești sigur că Antoniu eră aman-tul meu? Necuviința unui Don Juan amestecat de șampanie și care de altfel și-a primit pedeapsa, îți dă siguranța unei greșeli grave?

MARINEANU. Greșală destul de gravă și din partea femeii care necinstește căminul, și din partea amicului incorect... lipsit de scrupul...

D-na MARINEANU. La o petrecere ca aceia... un invitat amestecat de băutură, își permite să sărute pe furis, o femeie (*declamând*) gravă greșală pentru femeie! Chiar dacă n'a fost ea de vină! Ce păcat Grigore, că nu poți judeca cu mintea ta senină, cu cugetul tău drept! Judeci prin scrisorile anonime, prin gurile rele, prin calomniile cu care-ți înveni-nezi zilnic, firea ta cea bună.

MARINEANU. Atât de bună, încât a devenit ridicolă.

D-na MARINEANU. (*Cu căldură*). Sunt nevinovată Grigore!

MARINEANU. Ce femeie s'a recunoscut vre-odată vi-novată?

D-na MARINEANU. Sunt nevinovată și trebuie să mă crezi pe mine, cu care ai împărțit viața 8 ani! De-cât bârfelile unor acuzatori anonimi. Dar, de ce te iei după scrisori? De ce nu întrebii fătis, prieteni, cunoscuți, cunoscute, să-ți spună ei dacă am fost vinovată! Slavă Domnului, aveam casă deschisă. Din toți câți au venit la masa ta, trebuie să-ți spue unul adevărul.

MARINEANU. Nu spune nimeni... nimic. Conjurația prudentilor! La ce să strice o casă deschisă tu-turor.

D-na MARINEANU. La ce să o strice, când nu găseșc vină nimănui? Vezi Grigore! Ce grea e situația omului, care caută justificarea unei fapte impli-nite! Ai aruncat tribunalului o acțiune de divorț, ai ajuns până la transcriptie;... femeia nu s'a apărat... acum cauți cu orice preț să justifici actul făcut și ești nemulțumit că nu găsești o explicație, o legitimare! Indoiala Grigore!

MARINEANU. (*Cu durere*). Da! Indoiala! Ai drep-tate! Nu există plictiseală mai mare! Mai bine să vezi răul cu ochii, decât să-l bănuiești!... Să nu fii sigur! Ași preferi să știu că ai avut zece amanți, decât să-mi chinuesc mintea frământată de îndoeli! Aș dori să fii sigur oricât ar fi de displăcut.

D-na MARINEANU. Să fii sigur! Ce mare satisfacție ar fi pentru gurile rele! Vezi asta caută ei! Să

fii tu sigur de aceea ce nu e drept, nu e real. Pentru ce ți se trimet scrisori anonime? Se oste-nește lumea pentru fericirea ta? Ești naiv! Ești copil Grigore. Strică-ți definitiv casa, dacă vrei. Transcrie hotărîrea! Fă din noi, doi străini, cărora le va fi mâine, penibil, să se găsească, față în față! Ori care ar fi gestul tău, am să persist a-ți spune: Sunt nevinovată! Nu te-am înșelat cu ni-meni! Sunt o femeie cinstită! Gândește-te Grigore la răspunderea pe care o ai! Nu transcrie!

MARINEANU. Dar dacă în momentul în care îți vor-besc așa fi transcris dejă?

D-na MARINEANU. Ar fi o nenorocire pentru mine. Dar sunt sigură că n'ai transcris! Ești un suflet prea bun, Grigore, pentru ca să-mi închipui că ai fi putut sfărâma, cu o mână ușoară existența mea și a ta.

MARINEANU. De mine, te rog, să n'ai grije.

D-na MARINEANU. (*Plină de duioșie*). Să n'am grije? Dar cine a avut grija ta 8 ani de zile? (*Insinuantă îi ia mâna și-l târâște spre canapea, așezându-l lângă ea*). Șezi, te rog, un moment lângă mine, ca în vremurile noastre, cele bune, să privesc amândoi viața pe care am trăit-o și ce ne-a mai rămas de trăit și ai să-mi mulțumești că nu te-am lăsat să comiți greșeala neiertată de a transcrie divorțul. După ce, 8 ani ne-am modelat sufletele reciproc, ne-am înțeles și ne-am ertat slă-biciunile. ne-am împărțit egal plăcerile și neca-zurile, mâine la o răspântie ciudată a vieții, să ne despărțim ca doi drumeți, pe care numai întâm-plarea i-a unit o clipă? E trist! E prea trist Grigore! Eu nu pot să mă despart de tine!

MARINEANU. Și mie mi-e destul de greu dar... cinstea mai presus de toate în viață!

D-na MARINEANU. Dar pentru Dumnezeu! Cu ce vrei să te conving că sunt nevinovată? Ce dovadă ar putea lupta cu spiritul tău bănuitor?

MARINEANU. Trebuie să-mi eviți chiar privilegiul de a te bănuși!

D-na MARINEANU. Dar n'am suferit destul? Pen-tru ce m'am umilit atâta?

MARINEANU. Interesul! Pierdeai o situație.

D-na MARINEANU. Dar tu, nu pierdeai nimic Gri-gore? Cât de puțin te cunoști pe tine însu-ți!

MARINEANU. Mă cunosc prea bine... acum.

D-na MARINEANU. Acum... mai puțin ca ori când. Tu nu ești omul făcut să trăiască singur.

MARINEANU. E așa de ușor să nu fii singur!

D-na MARINEANU. Cine să-ți priceapă firea ca mine?

MARINEANU. S'o găsi cineva...

D-na MARINEANU. Nimeni Grigore! Ți-aduci a-minte? Chiar tu mi-ai spus-o! „Lizișoară dragă, după mama, tu ești singura femeie, care a înțeles, cum îmi place mie, să trăiesc“.

MARINEANU. (*Enervat*). Te rog, să nu mai vorbim de asta.

D-na MARINEANU. (*Pe gânduri; sentimentală*). Când plecai de acasă, aveam grije de tine, ca de un copil, să nu-ți lipsească nimic! Până și batis-tele parfumate ușor.... Cum îți plăcea ție, ți le puneam cu mâna mea în haină! Și floarea dela butonieră, care te aranjă așa de bine! Biroul tău sclipea de curat! Cărțile aranjate cu mâna mea..., masa bogată și la timp! Știi ce spuneai? In casele cele mai aristocrate nu se prepară ca la noi! Și invitații tăi pe care nu-i anunțai și trebuia să-i prevăd. Noptile petrecute la cărți... când stam cu voi să vă fac ceaiuri! Nu ziceai tu, că nimeni nu

primește mai frumos ca noi? Și acum... când mă gândesc că trebuie să ne despărțim lucrurile, căsuța noastră cochetă, să-mi iau pianul meu, tablourile, să-ți las pereții goi, săraci, când fiecare colțuleț e plin de amintiri duioase (*plânge*) mi se pare că ne împărțim viața în fărâme, Grigore!

MARINEANU. (*Oftând abătut*). Da! Ai dreptate! Am să sufăr și eu mult... mult, după urma acestei despărțenii!

D-na MARINEANU. De ce să suferi? Nu transcrie! Să nu le faci pe voe dușmanilor!

MARINEANU. (*Privind-o ținută în ochi*). Ai fost tu, femeia mea cinstită Elizo?

D-na MARINEANU. (*Solemn*). Ți-o jur.

MARINEANU. (*Cu o descurajare jucată*) Atunci sunt un om nenorocit și nedrept.

D-na MARINEANU. Pentru ce?

MARINEANU. Pentru că am transcris!

D-na MARINEANU. Cum? Nu glumești?

MARINEANU. Ași dori să glumesc!

D-na MARINEANU. Când ai transcris?

MARINEANU. Acum 2 zile. Vorbisem chiar cu Negoescu să-mi scoată un certificat dela starea civilă și să ceară ridicarea pensiei alimentare.

SCENA IV.

ANICA. Coconășule... vă rog... a venit feciorul dela d-l avocat cu o hârtie și nu vrea de loc să mi-o dea, spune că are ordin să v'o dea d-v. personal.

MARINEANU. Dela cine?

ANICA. Dela d-l avocat Negoescu.

MARINEANU. Lasă-l să intre! Lasă-l să intre.

SCENA V.

D-na MARINEANU. Ce-ți trimite... prietenu Negoescu?

MARINEANU. Știu eu? Să văd.

D-na MARINEANU. Ah! Negoescu! Bunul meu prieten! Imi închipui ce trebuie să fie!

NICOLAE. (*Feciorul, intrând*). Sărut mâna domnule. M'a trimis domnul Costică Negoescu, să vă dau asta, personal, d-voastră.

MARINEANU. (*Desface repede plicul*). Ah! Bine, băete, spune-i d-lui Negoescu, că-i mulțumesc și că-l rog să mai treacă pe aici zilele astea. M'ai înțeles?

NICOLAE. Am înțeles Domnule. Am să-i spui.

SCENA VI.

D-na MARINEANU. (*luându-i plicul din mână*).

Dă-mi voe să văd și eu... (*citește mormăind*).

„Noi, ofițerul stărei civile, constatăm că... la No.

s'a transcris. Dat spre a servi la... Mulțumesc!

Poftim certificatul. (*O pauză, ea a căzut pe gânduri cu capul între mâini. El o observă și tace, apoi*): Ți-ai bătut joc de mine Grigore. Divorțul

eră transcris.

MARINEANU. (*Umilit*). Iartă-mă Elizo! Eră mai cavaleresc de sigur, să-ți spun dela început că ireparabilul survenise, că tot ce voiam să știu, eră numai pentru convingerea pentru liniștea mea! Ai dreptate! Sunt un mare vinovat! Am lovit! Am dat pedeapsa și pe urmă am căutat certitudinea vinovăției. După 8 ani de căsnicie, nu trebuia să mă iau după gura lumii. N'am nici o scuză! Nici nu încerc măcar să mă justific în fața ta. Răutatea lumii a isbutit! Chinuit de îndoeli, am transcris ca să

sfârșesc odată, o luptă zilnică cu mine însu-mi. Dar sunt destul de pedepsit! Trebuie să trăiesc de azi înainte cu ideea că mi-am gonit femeia ca un nebun, ca un nesocotit.

D-na MARINEANU. Iată-ne prin urmare, despărțiți pentru totdeauna.

MARINEANU. (*Trist*). Da. Pentru totdeauna.

D-na MARINEANU. După legile noastre, nu ne mai putem căsători niciodată Grigore?

MARINEANU. Niciodată!

D-na MARINEANU. Ce e și viața asta! O farsă!

Până mai ieri, bărbat și femei! Azi, doi străini!

MARINEANU. Și numai eu sunt de vină!

D-na MARINEANU. Ah! Prea târziu, ai băgat de seamă. Așa sunteți voi bărbații! Egoiști... personali...

MARINEANU. Nu sunt egoist Elizo! Dar ca fiecare om am și eu ambițiuni care mă fac aspru, neînduplecat. Am avut toată viața ambiția nestrămutată, de a nu fi ridicul, niciodată. Nimic nu m'ar durea, nu m'ar umili mai mult decât să știu că a răs cineva de mine... de casa mea.

D-na MARINEANU. Oh! Casa ta. Ai ținut mult la casa ta! (*Schimbându-și brusc atitudinea, devenind batjocoritoare, ironică*). Oricum ar fi Grigore, imi pare rău că am pierdut vremea de geaba. Dacă imi spuneai dela început că ai transcris, până acum știai tot. Ce economie ar fi fost. Economie de vorbă, de protestări zadarnice! Timpul este prețios!

MARINEANU. (*Ingrijat*). Puteam să aflu? Ce să aflu?

D-na MARINEANU. (*Calm*) Că te-am înșelat.

MARINEANU. (*Mișcat*) Să fie adevărat Elizo?

D-na MARINEANU. Am să-ți probez imediat.

MARINEANU. Să fie cu puțință Elizo?

D-na MARINEANU. A fost cu puțință încă din Noiembrie acum 3 ani!

MARINEANU. (*Oftând*) Ce credință se mai poate pune pe cuvântul vostru! Sunt abia câteva minute de când jucai inocența.

D-na MARINEANU. Eră un joc cu rostul lui!

MARINEANU. Eră înainte de transcriere.

D-na MARINEANU. Da. Acum după transcriere, pot spune totul.

MARINEANU. (*Impresionat*) De ce sunteți capabile voi femeile! Ca să mă îmbrobodești din nou ai fost în stare să faci jurăminte mincinoase.

D-na MARINEANU. Cu jurăminte dragul meu se câștigă toate procesele—chiar cele de divorț.

MARINEANU. Te răzbuni Elizo! Și față de un om ca mine, nu e frumos ceeace faci.

D-na MARINEANU. N'am să-ți iert toată viața că ai transcris pe o simplă bănuială.

MARINEANU. Dar cine putea să-mi dea certitudinea?

D-na MARINEANU. Certitudinea ți-o dau eu! Da!

Te-am înșelat! Ai fost încornorat! Ai fost ridicul!

Ei acum, când ai mult dorita certitudine cum te simți?

MARINEANU. Dragă Elizo! Sunt dintre aceia care socotesc că însăși mahnirea, trebuie să îmbrace haina eleganței, de aceia nu te așteptă să mă vezi insultând, vociferând, fiind vulgar, grosolan! Nu! Ți-ai bătut joc de mine, de casa mea, de cinstea mea, de numele meu; oricât m'ar durea aceea ce vei spune, te rog spune tot!

D-na MARINEANU. N'avea nici o grijă (*batjocoritoare*) Dă-mi o țigare.

MARINEANU. (*Li oferă și-i aprinde un chibrit*).

D-na MARINEANU. Nu fumezi?

MARINEANU. Eu, nu! Mersi! (*S'a așezat la birou îngândurat și vădit impresionat... dar totuși stăpânindu-se*) Tot Antoniu... e eroul?

D-na MARINEANU. Da. Tot el.

MARINEANU. Prin urmare, atunci când v'am surprins eu...

D-na MARINEANU. Ah! nu! Atunci n'a fost nimic. Eră lucru mai vechiu. Incepuse să-mi facă curte la Paști, la denie, în biserică, dar ce, curte! Ce insistență! Ce urmări! Ajunsesse umbra mea! In amor ca în orice întreprindere omenească, dacă ai răbdare și stăruiești, reușești. In cele din urmă i-am căzut în brațe.

MARINEANU. (*La birou, cu capul în mâini, căzut pe gânduri*) Și... unde vă întâlneți?

D-na MARINEANU. La mine acasă.

MARINEANU. (*Privind-o fix*). Cum? Aici? In casa mea?

D-na MARINEANU. Tu nu erai acasă.

MARINEANU. Plecasem?

D-na MARINEANU.După niște recepții de traverse.

MARINEANU. (*Pleacă iar privirea în jos descurajat*) De unde știi?

D-na MARINEANU. Ti-a adus Nicolae, hârțiile acasă și am văzut delegația dela Minister; à propos! Cine e ala Negreanu? Are o semnătură subțire, delicată, de damă, nu e Secretarul General?

MARINEANU. Și... au durat mult... relațiile astea?

D-na MARINEANU. Până în ziua când l-ai prins tu sărutându-mă.

MARINEANU. Dar lumea... lumea știă?

D-na MARINEANU. Știă—știă tot! Acum aflî și tu dragul meu...

MARINEANU. Ce știă satul?

D-na MARINEANU. Da. Ce știă satul! Ciudat! Nimic mai ciudat ca inima unei femei. Ți-aduci aminte că Antoniu la început nu-mi eră simpatic de loc, dar... de loc. Când l'am văzut întâia oară la teatru, știi ce ți-am spus? Tipul ăsta are un cap de pasăre, și tu râdeai, râdeai cu o poftă! Râdeai de un om care ți-a salvat viața.

MARINEANU. Viața? Mie?

D-na MARINEANU. După incidentul pe care l'ați avut la club, când l'ai provocat la duel, tot orașul vuiă! „A aflat Marineanu, și se bate în duel!“

MARINEANU. (*Indignat*) Cum? Lumea credeă că eu știu ceva din...

D-na MARINEANU. Toată lumea credeă că l'ai prins cu mine.

MARINEANU. (*Uluit, trecându-și mâna pe frunte*) Bine dragă... dar eu am fost mort? Am trăit pe sub pământ? Unde mi-au fost mințile? Mi se pare că visez? Parcă ai povestit un basm! Ce o fi zis lumea de scuzele lui!

D-na MARINEANU. Eu l'am îndemnat să-ți ceară scuze. Mi-eră frică să nu te omoare. El a fost nobil. A primit!

MARINEANU. (*Indignat*) E! Asta e mai frumos! Prin urmare, am fost, cum se zice, distracția orașului! Au răs de mine 50.000 de locuitori! Trebuie să fi fost un haz general! Ah! scumpul meu Antoniu! Sunt vesel că am aflat! Am să-l caut tot la club și am să-i trag patru perechi de palme... Altfel rămâne cu ideea că mi-a salvat viața.

D-na MARINEANU. Dè ce te superi? (*Stă răsturnată pe canapea*). Antoniu nu e vinovatul cel mare!

MARINEANU. Ți se pare D-tale?

D-na MARINEANU. Sunt alții mai vinovați ca el.

MARINEANU. Alții? Care alții?

D-na MARINEANU. De pildă... Vasiliad.

MARINEANU. (*Zăpăcit*) Cum? Ai fost amanta lui Vasiliad?

D-na MARINEANU. (*Oftând ironic*). Da.

MARINEANU. Ei! asta... eram departe de a bănui.

D-na MARINEANU. Tu singur m'ai aruncat în brațele lui Vasiliad.

MARINEANU. Eu?

D-na MARINEANU. Ascultă și ai să te convingi. Ți-aduci aminte anul trecut prin Noemvrie, când am plecat la București, să-mi cumpăr pălării de iarnă? La gară... Vasiliad! pleca și el la București! Tu nu mai puteai de bucurie! „Bravo Vasiliad! Merge și Eliza cu tine!“ Brrr! Când îmi aduc aminte! Se schimbase vremea. Un frig să mori și vagonul nefcälzit. 4 ceasuri în frig. Imi înghețase picioarele. Vasiliad nu știă ce să mai spue, ca să-mi treacă necazu, vorbeă despre dragoste, despre femei, despre bărbați... El eră contra bărbaților.

MARINEANU. Natural.

D-na MARINEANU. La București, ne întâlnim la acelaș hotel.

MARINEANU. La acelaș!

D-na MARINEANU. Fără să plănuim nimic. Simplă întâmplare. El da ordine peste ordine oteliei: „fă domnule focul! Nu vezi că a înghețat cocoana?“ Treptat, treptat, mi-am venit în fire. Simțeam căldura cum mă înmuia. Ceva dulceag, adormitor, care intră prin tot corpul, mă furnică plăcut. Eu cred că dacă nu făceă focul, nu cedam Grigore. In tren, nici gând de așa ceva. De ce depinde adesea cinstea unei femei! Focul a fost totdeauna dușmanul femeii.

MARINEANU. Focul și otelul.

D-na MARINEANU. Nu glumi Grigore. Viața e bizară.

MARINEANU. Ce e drept... bizară. Și a-ți stat mult la otel?

D-na MARINEANU. Două zile și două nopți.

MARINEANU. Și două nopți!

D-na MARINEANU. Imi cumpărasem pălăria, care îmi veneă șic! dar șic! eră admirabilă! Vasiliad nu mai putea. „Ești frumoasă coz! Să eșim undeva să te vază Bucureștencele. Au să moară de necaz!“ Și... am mers la un varieteu.

MARINEANU. (*In culmea mirărei*). La un varieteu, tu?

D-na MARINEANU. Da. Eu. La un varieteu.

MARINEANU. (*Iși duce mâna la cap*). Sunt deștept ori visez?

D-na MARINEANU. Am luat o loje cu perdeă, de unde vedeai tot pe scenă, și nu puteai fi văzut. In sală o lumină vie, provocătoare, o spaniolă cu niște dansuri pasionate, diabolice. Pentru mine care lănceziam în provincie, eră prea mult! M'am răzbunat. Am băut șampanie, multă, multă, și am răs, am răs.... până m'am făcut de răs! La urmă ce să vezi? Intră în loja noastră din greșală, cine crezi? Grigorescu! Când m'a văzut, a încremenit! „Cum? D-ta aici M-me Marineanu?“ Nu-i veneă să creadă. Vasiliad l'a poftit și pe el și am întins-o până la ziuă.

MARINEANU. Acum mi-aduc eu aminte. Ce dobitoc! Ce dobitoc! Așă e! Veniseși bolnavă și mie mi-ai spus că ți-a fost rău, două zile la București. Spuneai că ai răcit în tren.

D-na MARINEANU. Eram răcită, ce e drept. Abiă

- după 2 zile, mi-am venit în fire. Grigorescu s'a purtat ca o canalie! M'a amenințat că-ți spune ție tot, dacă... și tu mă enervai la gară—mă enervai când te vedeam mulțumindu-i că m'a condus, că mi-a ținut companie.
- MARINEANU. Da! Da! E adevărat! I-am mulțumit la gară! Ce cap! Ce cap trebuia să fi avut. Și tu, n'ai avut o mișcare de revoltă... Când vedeai ridicolul unei asemenea situații? Nu te-ai simțit desgustată de tine însu-ți și de nemernicul acela...
- D-na MARINEANU. Ba da. Mă simțeam desgustată, scârbită. Acasă am și plâns. Mă durea capul.
- MARINEANU. Șampania!
- D-na MARINEANU. Șampania și remușcarea! Simțeam o părere de rău nebună, că am pătat o dragoste curată... O legătură de inimă, care durase atât de frumos!
- MARINEANU. 8 ani Elizo!
- D-na MARINEANU. Un amor reciproc!
- MARINEANU. 8 ani Elizo!
- D-na MARINEANU. Dar nu e vorba de tine... ci de el!
- MARINEANU. Care el?
- D-na MARINEANU. Miclescu.
- MARINEANU. (*L'uit*) Miclescu?
- D-na MARINEANU. Profesorul de filosofie! Ce te uiți așa la mine? Dacă n'ai priceput nimic despre el, ai fost orb, ai fost îmbrobodit în adevăr, căci el a fost singurul pe care l-am iubit și m'a iubit cu o dragoste sinceră, pătimașe! Un om care pentru mine... S'a pierdut!
- MARINEANU. Asta e amant de inimă?
- D-na MARINEANU. Da Grigore. Am suferit și l-am făcut să sufere! Am fost a lui și a fost al meu, cu toată inima! Prin el mi-am pierdut liniștea, prin mine și-a pierdut viitorul! Nu eram uniți numai prin plăceri, ci și prin durere!
- MARINEANU. Bine, dar... tipul ăsta nu venea pe la noi...
- D-na MARINEANU. Venea... când nu erai tu.
- MARINEANU. Și de unde romanul ăsta, à la Werther?
- D-na MARINEANU. Dela conferințe. L'am auzit vorbind despre problema fericirii. A fost înăltător! A simțit imediat că-l privesc altfel decât ceilalți și mi-a surâs... ușor... drăguț... un surâs care era o chemare! Și ochii lui îmi spuneau că mă cunosc și... mă doresc! Ah! dacă nu eră imprudent! Dar avea o manie: cadourile! Nu putea să vie cu mâna goală, a făcut împrumuturi în condiții urâte și l'au mutat! Când l'au condus profesorii la gară, căci îl iubeau toți, eram ascunsă în mulțime cu Nina Lerescu. El le făcea bezele tuturor, cu ochii la mine! Am prins în sbor sărutările lui, aruncate în mulțime; le-am simțit pe buzele mele care ardeau!
- MARINEANU. (*Frecându-se la ochi*). Despre tine vorbești dragă?
- D-na MARINEANU. Avea un suflet bun! El să fi fost în locul tău, m'ar fi ertat!
- MARINEANU. (*Schimbare de atitudine*). Bine dragă, dacă te-ar fi ertat el, te ert și eu!
- D-na MARINEANU. Acum după ce ai transcris...
- MARINEANU. Mai cu seamă acum! Am momente, când mi se pare că halucinez! Toate astea sunt adevărate?
- D-na MARINEANU. Riguros exacte.
- MARINEANU. Despre tine vorbești?
- D-na MARINEANU. ...Și despre tine.
- MARINEANU. Straniu! Spunea-i mai adineauri că după divorț, devenim doi străini. Mie mi se pare că 8 ani, am fost streini și abia acum după divorț, începem să ne cunoaștem și... să ne stimăm.
- D-na MARINEANU. Adevărat! Acum când știi tot, mi se pare și mie că te stimez mai mult!
- MARINEANU. (*Pipăindu-și capul*). Prin urmare coarneaule astea grozave, le-am suportat fără să le simt? E desgustător! Sunt indignat pe mine însu-mi! Cum poate să fie un bărbat așa de prost ca să nu vadă ridicolul și batjocura la care a ajuns?
- D-na MARINEANU. Ei dragul meu, în căsătorie pentru ca să vezi pragul de jos...
- MARINEANU. Trebuie să te lovești cu coarneaule... de pragul de sus. De sigur. Dar mai este și altă explicație. Căsătoria ne face lași Elizo! Ne lenevește... ne îmbrobodește! Ne deprinde cu traiul tihnit, lipsit de griji, toate merg pe tipic. Simți că te îngrași ca un câine hrănit bine și legat la cușca lui cu un lanț sdravăn. Nu mai latri... hămâi a lene, a plictiseală. Ridică cineva ochii asupra nevesti-ti? Ți-e lene să te gândești mai departe! Ah! flirt! Toate cocoanele fac așa! Dacă mai ești și funcționar... fericirea e dublă... Insurătoarea te îngrașă și biroul... te conservă! Ce energie să mai fie, în tine?
- D-na MARINEANU. Cel puțin recunoști că ai trăit bine cu mine, te-ai îngrașat.
- MARINEANU. Ajungi să-ți fie lene să te gândești la posibilitatea răului! Și răul există! Droaia de prieteni..., care îți pune coarne la tine în 'casă..., și pe stradă îți strânge mâna! Să te gândești la rău? Când ești gras și-ți merge bine? Intr'o bună zi, găsești femeea ta în brațele amicului! Rămâi trăsniț! Ți se pare monstruos! Ai o mișcare de energie! Faci acțiune de divorț! O clipă revii iar om; dar te prinde animalul!
- D-na MARINEANU. Care animal?
- MARINEANU. Cel care s'a îngrașat! Care nu mai poate să latre... hămăie a lene.
- D-na MARINEANU. Ah! da! Animalul!
- MARINEANU. Incepe îndoiala să te roadă. Dar dacă o fi fost o simplă tătăcire momentană? Femeea e slabă! A fost o mică greșeală! O cochetărie fără consecințe! O sărutare! Ce e o sărutare în definitiv? Pentru atât lucru să-ți strici casa ta, obiceiurile, tabeturile, culcușul tău de atâția ani...
- D-na MARINEANU. (*Râzând*) Cușca...
- MARINEANU. Da! da. Cușca la care vrei să te întorci... să pui iar gâtul în sgardă pentru că ai nae... e cald și bine... Cine să-ți spue ridicolul situației exacte? Am făcut și eu mica mea anchetă, în privința ta. Am întrebat pe prietenii: Toți mi-au spus să nu-mi stric casa pentru că nu e nimic la mijloc. Scumpii mei prieteni! La ce mi-ar fi spus adevărul? Unii mâncau la masa mea, alții jucau cărți, alții trăiau cu femeea mea! Unora le găzduiam vițurile! Altora le dam femeea mea legitimă! La ce mi-ar fi spus adevărul? Noroc că am aflat totul dela tine!
- D-na MARINEANU. Trebuie să-ți spun totul, ca să mă răsbun!
- MARINEANU. Îți închipui că te-ai răzbunat contra unui gest de energie, dar ai comis o imprudență!

- Ai ascultat necazul? Furia momentului! Ca în totdeauna necazul, a fost sfetnic rău. O femeie vinovată nu trebuie să-și mărturisească păcatele... nici chiar din răzburare.
- D-na MARINEANU. Și nici după transcriere?
- MARINEANU. Nici după transcriere! În alegerile femeii, ca în orice alegeri: *Vot secret*. Votezi cu cine îți place și n'ai nevoie să spui cu cine ai votat.
- D-na MARINEANU. Bine... dar în cazul meu toată lumea știă cu cine am votat.
- MARINEANU. Știau toți! Dar nu știam eu, candidatul înșelat. La ce folos să divulgî? Când te-a acoperi secretul votului?
- D-na MARINEANU. Eram furioasă, că transcrisesesi pe simple bănueli!
- MARINEANU. Ca în totdeauna necazul a fost sfetnic rău! La el m'am gândit și eu, cu un calcul mic, dar sigur, ca să pot afla ceva. A trebuit să-ți dau ție iluzia că ești divorțată, că între doi străini se pot spune adevărurile cele mai crude și am reușit răscolind mânia, să aflu totul.
- D-na MARINEANU. (*Pune mâna la inimă înspăimântată*). Ce vrei să zici Grigore?
- MARINEANU. (*Vesel*) Vreau să zic, că dacă tu, m'ai înșelat de 10 ori, te-am înșelat și eu odată... dar bine. Vreau să zic că în acest moment, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor... ești încă d-na Elisabeta Marineanu.
- D-na MARINEANU. (*Ingrozită*) N'ai transcris?
- MARINEANU. N'am transcris, dar mă duc să transcriu.
- D-na MARINEANU. (*Iși mușcă buzele de necaz*) Și să nu pricep nimic... nimic... nimic!
- MARINEANU. De! draga mea! Cine râde la urmă, râde mai bine! Adineauri credeai că mă mortifici, că mă umilești, înșirându-ți toți amantii, după grad și importanță. Credeai că-mi faci rău și-mi făceai un bine enorm! La fiecare nume de amant simțeam o mare ușurare sufletească! Nici animalul nu mai protestă. Vedea și el, că dacă a trăit bine, a trăit însă în mocirlă și-i venise o poftă grozavă să se scuture și să plece.
- D-na MARINEANU. Și mie să nu-mi dea prin gând nimic! Prin urmare... certificatul?
- MARINEANU. Eră fals, făcut de mine. Uită-te la pecetie, te rog. E pecetia serviciului tehnic cam ștearsă. Semnătura indiscrabilă; e fals! Fals în acte publice, în interesul moralității publice!
- D-na MARINEANU. Înțeleg! Înțeleg acum! Ai fost învoit cu Negoescu să ți-l trimită... la vreme!
- MARINEANU. Da! Ne potrivisem și ceasornicile. (*Se aude telefonul*). Bietul Negoescu. Ce om exact! Asta eră cursa II-a! Dacă nu izbuteam să citești certificatul... Trebuia să-mi telefoneze el despre transcriere și certificat... Allo! Allo! Da! eu Costică! Inutil, Costică! Inutil! Undița a fost bună! Peștele e prins. Râde ticălosu. Dacă ar ști el, ce-mi auziră urechile!
- D-na MARINEANU. (*Furioasă, dezolată*). Ce imprudență, ce imprudență neertată!
- MARINEANU. (*Galant*) Imi pare rău că te-am întristat Elizo! Poate că nici tu nu ești de vină. Ai făcut ce fac altele. Ai urmat exemplul social. Femeile au ajuns astăzi ca aeroplanelle. Cele mai apreciate sunt cele mai... ușoare și toate cad odată... de jos, ori mai de sus.
- D-na MARINEANU. Iată-mi prin urmare casa stricată... pentru vecie!
- MARINEANU. (*Din ce în ce mai vesel*). Totul se repară draga mea. Pentru asemenea casă, nu trebuie bărbat... un tapițer e destul.
- D-na MARINEANU. (*Aproape plângând*). Dar cum să nu-mi treacă prin minte.
- MARINEANU. Iți las de altfel toată mobila... toată... Iți cer un singur lucru: Capul cerbului!
- D-na MARINEANU. Cuerul din antrè?
- MARINEANU. Da! Cercul cu coarne mari, lustruite! Cercul din antreu... pe care prietenii mei își agățau pardesiul când veneau să te viziteze. Acest simbol al căsniciei mele, îl păstrez!
- D-na MARINEANU. O consolare?
- MARINEANU. Nu. O sperietoare!
- D-na MARINEANU. Nu servă la nimic, dragul meu! Un an, doi și pe urmă te însori iar!
- MARINEANU. (*Solemn*) Iți jur, că nu! Sunt desgustat de tot și de toate! Nu mai am încredere, decât în fetele bătrâne, urite, fără zestre și fără protectori politici! Iată singurele vestale ale societății noastre! Și de ele nu sunt sigur, decât... până se va vota căutarea paternității!
- D-na MARINEANU. Și acum te duci să transcrii, Grigore?
- MARINEANU. De sigur... draga mea.
- D-na MARINEANU. Ești hotărît bine?
- MARINEANU. Hotărît (*ezitând*) adică... știu eu...
- D-na MARINEANU. (*Se apropie de el, insinuantă, cochetând*) Dragă Grigore...
- MARINEANU. Ar fi un singur caz...
- D-na MARINEANU. (*Il cuprinde după talie*) Mă ierți Grigore?
- MARINEANU. Intr'un singur caz... n'ași transcri.
- D-na MARINEANU. (*Acelaș joc*) În care? Grigore... (*cu duioșie*) Grigore!
- MARINEANU. N'ași transcrie numai dacă...
- D-na MARINEANU. (*Uitându-se în ochii lui*). Numai dacă...
- MARINEANU.Dacă eșind de aici, m'ar călca vre-un automobil, camion, tramvaiu...
- D-na MARINEANU. (*Deslipindu-se brusc de el*). Ah! ești grosolan! Ești grosolan! (*Se îmbracă să plece*)
- MARINEANU. (*Se gătește și el de plecare*) Ce vrei dragă! Trebuie să fii vesel! Lasă-mă să fii vesel! Din ce am scăpat, nu-i puțin lucru! Sunt de 35 ani și abia acum înțeleg viața și pricep ce trebuie să fac.
- D-na MARINEANU. Să nu pricep eu nimic! nimic!
- MARINEANU. Am să fii prietenul, dragă Elizo!
- D-na MARINEANU. Prietenul?
- MARINEANU. (*Exhuberant*). Da! Simț o nevoie grozavă, de a fi prietenul tuturor! Destul au fost alții prietenii mei! Am să mănânc la masa altuia, să joc pocher în casa altuia! Să curtez nevasta altuia! Să fii prietenul! Iată marea artă a vieții! Să ai concesiunea coarnelor dintr'un oraș întreg...
- D-na MARINEANU. Și să nu pricep eu, că eră o cursă... (*Pleacă furioasă*).
- MARINEANU. (*Luându-se după ea*). Mă duc să transcriu Elizo! Și-ți mulțumesc cu recunoștință pentru mica ta răzburare... Mă duc să transcriu (*ese răsând cu hohot*).

In casa Lui

*Ce dulce sună orga 'ntr'un sân de catedrală
Când soarele aurește fereastra ogivală
Și fumul de tămâie se 'nalță în spirală;*

*Când preotul—o voce gătită în odejdii—
Genunchii ți-i apleacă și vlagă dă nădejdi
Și vorbe împotriva viclenelor primejdii;*

*Ce pace-i pe sub bolta locașului de slavă
A celui ce cu mâna—și blândă și grozavă—
Acî așterne ghiață și-alături pune lavă;*

*Nu-i Dumnezeu aicea: e cald, e cânt, e pace,
Lumina se oprește 'n ferestrele opace
Și bolta 'mbracă vulgul c'o neagră carapace...*

Pe sub catalpi

*Pe sub catalpi, să-mi plâng durerea
M'am dus în parcul trist și gol
Și 'n parcul trist și gol, tăcerea
Mi s'a părut al morții sol.*

*Plouă din ramuri Țrunze moarte,
Ca lacrima de 'n cet cădeau
Și vântul le mână 'n departe—
Fâșii din inima-mi erau.*

*In vale Dunărea murdară
Curgea ca desnădejdea 'n om:
Greoaie, aceeaș, iar și iară
Cu 'nveninări de plumb și crom.*

*Iar ceru-avea în ziua aceea
Culoarea ochiului ce stâns
Lucește, atunci când femeia
Sfâșietor de trist a plâns.*

*Și 'ntregul parc, în agonie,
Avea înfiorări de toamnă
Iar peste inima-mi pustie
Durerea neagră eră doamnă...*

Sonet

*Copila mea, un cărturar
Nins între tomuri și necazuri,
Pe canapeaua cu ceaprazuri
Alătura de tine 'mi par.*

*Mă 'mbie vara din privazuri
Și primăveri din ochiu-ți clar,
Dar vai, sunt toate în zadar:
Eu nu mai lunec în extazuri.*

*S'aprint din nou mormanul lavei
Mi-aș vinde sufletul avid
De toate visurile slavei.*

*Dar, cu privirile în vid,
De ghiață lângă trupul sclavei,
Adorm, ca regele David...*

Ieronim Laurian

PSIHOLOGIE

EDUCAȚIA CARACTERULUI

Chestiunile de educație prezintă negreșit un mare și viu interes, ele însă sunt departe de a fi satisfăcător rezolvite, fiindcă atârnă de părțile cele mai obscure ale psihologiei. Aceasta, mai ales când este vorba de caracter.

Ce este *caracterul* mai înainte de toate? Caracterul poate să fie definit prin *materia* sa, prin elementele cari-l compun: dispozițiuni fizice și morale, natura și gradul de inteligență, de sensibilitate, de voință; —sau prin forma sa, prin chipul original cum se *combină* acele elemente: felul spiritului, calitatea inimii, a sentimentelor etc.

A defini caracterul prin materia sa, nu înseamnă a-l explica, ci a-l descrie, a-i enumera semnalmente. În fața lui am sta ca în fața unei mașini complicate căreia i-am putea număra toate roțile, dar nu i-am ști legăturile și mecanismul. În zadar am avea toate elementele unui caracter, ele nu-l deslușesc; acest caracter rămâne pentru noi o enigmă, atâta timp cât nu cunoaștem și legăturile acelor elemente, elemente cari pot să se armonizeze sau să se contrazică între ele.

Să presupunem că avem toate semnalmentele unui copil din punctul de vedere al inteligenței, al sentimentelor, al voinței, că știm în detaliu cece este el sub raportul simțirei, al imaginației, al memoriei, că știm cari sunt tendințele sale egoiste, altruiste, care este gradul fiecăruia din ele, că știm deasemenea forța și slăbiciunea voinței lui, statornicia sau mobilitatea dispoziției sale. Tot o cunoștință neperfectă vom avea despre caracterul aceluși copil și ne vom găsi în imposibilitate de a-l cultiva în mod rațional, dacă nu aflăm și legătura care există între toate aceste date.

În educație, spiritul cel mai primejdios este acel care se oprește numai la fapte și nu se urcă mai sus, nu vede cauzele și consecințele mai îndepărtate, tratând fiecare fapt ca și când ar fi izolat. În educația morală cu deosebire, orice măsură e zadarnică, ba chiar periculoasă, dacă se aplică fără a ține seamă de răsunetul pe care-l poate avea asupra caracterului întreg. Fiecare copil trebuie tratat după natura sa, și orice natură proprie, individuală, este complexă. Cutare măsură, excelentă într'un caz, poate fi nenorocită în altul. Un cuvânt aspru închide pentru totdeauna inima unui copil mândru, susceptibil, cuvânt care ar fi îndrumat spre bine pe un alt copil mai puțin sensibil. Și dimpotrivă, o vorbă bună, care-ți câștigă dragostea unei naturi sentimentale, împingând-o la eforturi mișcătoare pentru a te mulțumi, poate fi interpretată de un ștregar ca o slăbiciune și pentru dânsul va fi un prilej de a te brava.

Calitățile morale nu se pot cultiva în parte, fiindcă ele nu se suprapun, nu se adaogă una alteia,

ci se topesc la un loc; ele au afinități, se atrag și se resping, se implică și se exclud. Intr'un caracter sunt calități cari atrag anume defecte sau lipsuri și viceversa, trebuie de descoperit ce compus formează ele. Orice chestiune de educație este o chestiune de echilibru, echilibru fizic și moral, echilibru între corp și spirit, între diferitele facultăți sau funcțiuni psihice. Acest echilibru sau euritmie presupune nu numai atârănarea sau *corelațiunea* facultăților între ele, dar și o ierarhie sau *subordonare*. Dacă nu se ține seamă de aceste două legi, nu se poate lucra cu folos asupra caracterului.

*

Din cele arătate până aci se vede că e foarte greu de găsit o definiție satisfăcătoare a caracterului. Caracterul, înseamnă el personalitatea întregă, fizică și morală? sau numai exclusiv personalitatea morală? Și în acest din urmă caz ar mai rămâne de lămurit dacă el este spirit, inimă și voință totodată, ori numai simplă voință.

D-l L. Dugas, agregat la universitatea din Rennes, analizând, în cartea sa *L'Education du caractère*,¹⁾ diferitele definițiuni date caracterului, se raliază la definiția lui Fouillée: „*Caracterul, marca proprie a individului, este chipul relativ unul și constant de a gândi, simți și lucra*“.

Un om prin urmare, cu cât are un chip de a gândi, simți și lucra mai constant, cu atât este mai de caracter. De aici ar rezulta că educația trebuie să țintească a face pe individ să fie totdeauna consecvent cu el însuși. Aceasta însă nu este îndestulător. Caracterele lui Satan de Milton, a lui Iago, Narciss, Lady Macbeth, sunt fără îndoială admirabile ca unitate, coeziune, adevăr omenesc și construcție logică; nimeni cu toate acestea nu se gândește să le propună drept model. O educație care ar ținti să formeze numai caractere ferme, constante în obiceiurile și principiile lor, ar fi chiar periculoasă, dacă nu are în vedere și *natura* acelor principii.

„Educația, spune d. Dugas, nu poate decât să fie sistematică și ideală. Ea nu este suma influențelor îndurate de individ, ori de unde ar veni, și în orice sens s'ar exercită; ea este o serie convergentă de influențe fericite, sau socotite ca atari, exercitate cu socoteală asupra individului sau primită de bună voie de el. Educația adevărată este o direcție imprimată copilului de către părinți sau învățători, după niște principii și un plan definit.“

Direcția pe care o recomandă d. Dugas, este aceea propusă de Stuart Mill: libera dezvoltare a individualității. Individualitatea trebuie încurajată, ea e bună nu numai în sine, dar și prin exemplul și efectele sale. În adevăr, ce ar însemna o societate fără individualități? Să presupunem că legile ar fi înțelepte și observate, că moravurile ar fi perfecte. Ne având oameni cari să aibă o viață proprie, ea ar fi ca o apă stătătoare. Chiar binele pe care l'ar săvârși, ar fi sterp și mort și niciodată sigur de durată. Cele mai bune credinți și obiceiuri tind a degenera în ceva

mecanic, dacă nu intervin individualitățile originale ca să le dea o viață nouă.

Originalitatea trebuie încurajată, chiar când ea este excentricitatea pură. „Simpla nesupunere, simplul refuz de a îngenunchea înaintea obiceiului este în sine un serviciu“, spune Stuart Mill. Tocmai fiindcă tirania opiniei este astfel că ea face o crimă din excentricitate, este de dorit, pentru a sfărâma această tiranie, ca oamenii să fie excentreci. Excentricitatea și țăria caracterului merg totdeauna împreună și suma excentricității conținută într'o societate este în genere proporțională cu suma geniului, a vigoarei intelectuale și curagiului moral pe care-l are... Astăzi se tinde în toate părțile spre tipul neutru, șters, banal. Ideul caracterului este de a nu avea nici un caracter determinat; trebuie să mutilezi prin constrângere, ca piciorul unei Chineze, toată partea proeminentă a naturii omenesti, care ar putea face pe o persoană deosebită de comunul oamenilor.

Impulziunile puternice sunt o energie sub altă formă. Energia poate să fie întrebuințată rău, dar o natură energetică poate să facă mai mult bine decât o natură indolentă și apatică... Acea aprinsă sensibilitate, care face impulziunile personale vii și puternice, tot ea este și izvorul de unde purcede dragostea cea mai pasionată pentru virtuți, stăpânirea cea mai mare de sine. Numai cultivând această sensibilitate societatea își face datoria și-și apără interesul, iar nu aruncând materia din care se fac eroii, fiindcă ea nu poate să-i facă... O ființă care n'are dorinți și impulziuni proprii, n'are mai mult caracter de cât o mașină cu aburi...“

Teoria aceasta, împinsă ceva mai departe, duce la nihilism. D-l Dugas încearcă s'o tempereze povățuind a se cultiva nu caracterul fără epitet, ci caracterul îmbrăcat cu toate însușirile morale: drept, ferm, independent, nobil, generos. Educația în genere are de scop de a deșteptă conștiința, de a sădi principii, de a crea dispozițiuni morale, obiceiuri de dreptate, de devotament, de curaj, de stăpânire de sine. Ea face apel la toate sentimentele, la toate forțele sufletului; ea le dirige, le disciplinează, le regulează, le comunică avântul, le înfrânează și stăpânește, orientându-le către un sfârșit moral.

Aplicată la caracter, ea trebuie să-și propue, după d. Dugas, următoarele trei lucruri:

10. Să dezvolte cutare calități morale a căror indicație sau germene se găsește într'o natură dată;
20. Să sistematizeze și ierarhizeze tendințele, dându-le coeziune, stabilitate și fermitate;
30. Să așeze caracterul pe baze morale, obiceiuri sau principii.

*

Să vedem cum și până la ce punct se pot realiza aceste deziderate.

Mai întâiu se cuvine să reamintim că Schopenhauer, Gustave Le Bon și Ribot susțin că fondul caracterului nu se poate schimba. Ideea aceasta a fost emisă și dezvoltată înaintea lor de Rousseau:

„Platon, spune Rousseau, afirmă că toată știința omenescă, toată filosofia, nu poate să scoată dintr'un suflet omenesc decât ceea ce natura a pus în el, după cum toate

1). In editura Félix Alcan-Paris.

operațiunile chimice n'au putut scoate din nici un amestec mai mult aur decât conținea. Pentru a schimba un spirit, ar trebui să schimbi organismul întreg; pentru a schimba caracterul, ar trebui să schimbi temperamentul de care atârână. Auzit-ați vreodată zicându-se că o fire pornită a devenit înlegmatică și că un spirit metodic și rece a dobândit imaginație? Intru cât mă privește, eu cred că ar fi tot așa de ușor decum ai face un blond dintr'un brun și dintr'un prost un om de spirit. În zadar se pretinde că diferitele spirite se pot reface după un model comun. Le poți constrânge, nu schimba; poți împedeca oamenii de a fi cum sunt, nu-i poți face alții; și dacă se prefac în cursul obișnuit al vieții, îi vei vedea în toate ocaziunile importante reluându-și caracterul lor original."

D-l Dugas e de părere că educația se poate face și în ipoteza aceasta a stabilității și inedității caracterului. Partizanii imposibilității de a educa caracterul pornesc dela faptul că el e strâns legat de natura fizică a omului, care poruncește naturii sale morale. Dar și natura fizică poate suferi modificări radicale, adânci; ea poate fi reînnoită, ba chiar intervertită, abătută dela calea ei normală. Ea nu e desăvârșit stabilă, ci plastică și schimbătoare. Ea nu rămâne ceea ce a fost la început, ci ceea ce face din ea moravurile, tradiția, mediul, obiceiurile.

Dintre toate animalele, omul este supus la acțiunea celor mai numeroase cauze exterioare, fiind totodată cel mai capabil de a reacționa împotriva acelor cauze și de a se adapta.

"Sensibilitatea sa vie, spune Cabanis, mai delicată și mai intensă, organizația sa mobilă și fină care se mlădiează fără efort după toate modurile de a fi, și în același timp această tenacitate de memorie, așa zicând, fizică, cu care el păstrează obiceiurile așa de ușor dobândite; totul se reunește pentru a face pe om să ia un caracter și forme, analoge sau correspondente cu caracterul și formele obiectelor cari-l înconjoară, a corpurilor cari pot lucra asupra lui."

Observați ce se întâmplă cu boala și climatul. Boala are totdeauna o înrăurire profundă, ea schimbă constituția organismului, rupând echilibrul sistemului nervos și motor. Climatul determină temperamentul: în țările reci, forțele musculare sunt active și puternice; în țările calde, dimpotrivă. Dacă natura noastră e modificabilă până în adânc de boală și climat, asta înseamnă că esența ei este de a fi modificabilă și, prin urmare, educabilă.

Temperamentul e modificabil nu numai prin fapte *naturale*: boală, climat, regim, dar și prin fapte *sociale*. Profesiunea transformă omul întreg, hotărînd gusturile, ideile, conduita sa. Ea schimbă până și constituția fizică. E neîndoios că fierarul și croitorul nu au aceiași forță musculară; și nu au nici același temperament și aceleași boli.

Aceste modificări au fost considerate ca rezultând din acțiunea diferitelor cauze presupuse izolat. Dar să reunim aceste cauze, să le facem să lucreze către un sfârșit unic, și vom vedea atunci ce poate educația ridicată la cea mai mare putere a ei. Libertatea nu este decât un nume dat plasticității constituției noastre fizice și morale. Stă în puterea noastră de a opune unele altora aceste diverse influențe la cari suntem supuși pentru a le stăpâni, a le neutraliza, a scăpa de sub fatalitatea lor, a ne elibera.

La temperamentul nostru *natural*, putem deci, după

d. Dugas, adăoga un temperament *câștigat*. Cel din tâu atârână de dispozițiunile sistemului și al organelor; dar dacă impresiunile individului sunt puternice și repetate, aceste dispozițiuni pot fi modificate și atunci celălalt temperament apare. Cu alte cuvinte, temperamentul primitiv poate fi acoperit de temperamentul câștigat. Acesta din urmă, considerat ca fuziunea tendințelor înăscute și a obiceiurilor dobândite, îl putem observa. Temperamentul natural se ghicește, se induce, el este admis ca o condiție a educațiunii; temperamentul câștigat însă, rezultat al educațiunii, ne este dat, îl constatăm, este un fapt de experiență.

Fuziunea acestor două elemente se rezumă în *obiceiuri*. Caracter adevărat nu poate fi decât acel care se dezvoltă și se înfăptuește în obiceiuri. Se poate discuta asupra valorii ierarhice a termenilor: caracter, obicei, dar fie că s'ar da caracterului sau obiceiului preponderanța, va trebui totdeauna să se pună raportul lor necesar. Sinteza lor, în educație, reprezintă faptul capital.

*

Educația se reduce deci, în ultimă analiză, la obicei. Obiceiul nu este caracterul, dar presupune și se sprijină pe caracter, și nu poate dura fără el. Caracterul este o forță, un izvor nesecat de energie; pe câtă vreme obiceiul, într'un anumit înțeles, este o slăbiciune, forța lui fiind mediocră și de scurtă durată. Omul redus la simplul obicei e un automat. Cei ce și-au regulat viața odată pentru totdeauna, sunt cei mai expuși și mai puțin apți de a înfruntă greutățile neprevăzute. Obiceiul ne e de ajuns, de sigur, într'o împrejurare dată, dar ne lasă nepregătiți în fața vieții care e complexă și schimbătoare.

"Oamenii, observă Paulhan, cari în rutina lor zilnică par activi, energici, hotărâți, se găsesc, dintr'odată,—dacă situația lor se schimbă brusc, dacă și pierd locul, dacă un sprijinitor al lor dispăre, dacă intră într'un mediu pe cari nu-l cunosc,—se găsesc slabi, nehotărâți, dezechilibrați, incapabili de a voi cu inteligență și hotărâre."

Obiceiurile cu alte cuvinte, n'au decât o stabilitate relativă. Cele mai durabile și mai adânci sunt cele cari nu contrazic caracterul înăscut, ci se sprijină pe el. Dacă obiceiurile cele mai durabile sunt cele cari nu contrazic caracterul, atunci educația e numai aparentă, întru cât caracterul rămâne ceea ce este. D-l Dugas încearcă să înlătore această obiecțiune, considerând caracterul înăscut nu ca o *stare* ci ca un *progres*, ca o virtualitate, ca o posibilitate.

Un caracter, spune el, nu există decât după ce și-a încercat forțele sale, după ce s'a afirmat și dovedit; el nu există *a priori*, el este un fapt de experiență, și experiența care-l realizează și manifestă, este obiceiul.

Prima condiție de a putea educa caracterul este de a avea conștiință de natura lui, de a-l cunoaște:

"Caracterul este fără îndoială preformat în noi; dar trebuie să se reveleze lui însuși, să se afirme, să se fixeze. El e la început nerațional, instinctiv; el e un ansamblu de aspirațiuni vagi, nedesluite, eterogene și contradictorii; el trebuie să se transforme într'un sistem de tendințe regularizate și concordante... Cineva nu are realmente caracter, decât cu condiția nu de a schimba pe cel ce i l-a dat na-

lura, ci dimpotrivă de a-l urmă și transformă totdeauna, luând cunoștință de el și făcându-l prin aceasta mai ferm, mai sigur de sine, mai consecvent și mai logic în scopurile sale... A urmă caracterul, dar a-l urmă cu conștiință, știind că îl urmezi, neîndurând deci orbește legea lui, dar conformându-te inteligent ei, în aceasta se reduce educația caracterului."

Aceasta presupune însă o voință normală și sănătoasă, care să comande, să se impue. Educația caracterului e subordonată voinței, ba ceva mai mult, caracterul e însăși voința:

"Caracterul e totdeauna o achizițiune tardivă a experienței, un rezultat al educației, al aceleia pe care ți-o dai tu însuși sau pe care o primești de la alții și dela împrejurări. El este forma ultimă și definitivă a voinței. Voința primitivă este schimbătoare și oarbă; ea se numește: capriciu. Caracterul este reacția sau lupta contra capriciului; el este capriciul învins, gena sau evoluția caracterului, este trecerea voinței debile, variabile, contradictorii și impulsive spre voința fermă, armonioasă, stabilă și rațională"

La aceste încheeri ale d-lui Dugas, se pot face mai multe obiecțiuni. Caracterul nu se poate educa decât prin ajutorul voinței, spune d-sa, a voinței normale, sănătoase, conștiente. Dar dacă voința e tot una cu caracterul, atunci, ca să-ți poți educa caracterul, trebuie să ai mai întâi un caracter format, conștient, adică educat!

Că voința e strâns legată de caracter, nu încapă discuție. Un om de caracter presupune totdeauna o voință hotărâtă. Chestiunea se poate pune mai firesc, admitând că educația caracterului e corelativă cu educația voinței. Și cum aceasta din urmă e foarte greu de săvârșit, evident că greutatea rămâne și pentru caracter. Greutatea de a educa voința vine de acolo că voința, ca și inteligența, este un dar natural; ea are idioții și geniile sale, eroii și nevolnicii săi. Lipsa de voință, până la un oarecare punct este tot atât de scuzabilă, ca și lipsa de inteligență.

Pentru aceste cuvinte eu cred că părerea lui Ribot, pe care d. Dugas încearcă să o combată sau să o atenueze, rămâne în picioare. Ribot, se știe, împarte oamenii în două grupuri: cei ce nu datoresc nimic educației, caracterele adevărate sau înăscute și cei cu caracterele împrumutate sau câștigate. Cei din urmă n'au o formă proprie a lor; nimic în ei care să semene unei vocațiuni; natura i-a făcut plastici peste măsură. Ei sunt în totul produsul împrejurărilor, al mediului, al educației ce au primit dela oameni și lucruri.

"Un altul, sau, în lipsa altuia, mediul social, vorbește în locul lor și lucrează în locul lor. Ei nu sunt o voce, ci un ecou. Ei sunt una sau alta, după împrejurări. Întâmplarea hotărăște meseria lor, căsătoria lor și tot ce urmează: Odată prinși în angrenaj, ei fac ca toată lumea. Ei nu reprezintă un caracter *individual*, ci *specific*, profesional; sunt niște copii fără număr, ai unui original care a existat vreodată"

Cartea d-lui Dugas e o încercare mai mult de a pune problema privitoare la caracter, fiind seamă de toate datele actuale, fără pretenția de a o rezolvi. E o lucrare de sinteză, unde se vede străduința de a concilia opiniile cele mai opuse, întru cât aceste opinii par a conține o parte de adevăr. Pentru un inițiat în ale pedagogiei, cartea aceasta poate fi un stimul și motiv de reflexiune; pentru un necunoscător, un prilej de dezorientare.

N. Em. Teohari.

POLEMICE

Pro domo

Kyrie Demosthenes Russo are mâncărime de condeiu. D-sa vorbește despre multe lucruri străine de cestiune, și nu vrea să recunoască că a procedat în mod necoresct, când a învinuit *Bibliografia românească* că nu a publicat, la 1905, descrierea unei cărți despre care d-sa știe, mai bine decât oricine, că nu a intrat în Bibliotecă decât la 1910.

Această fugă de răspuns, îl face pe K. D. R. să se compare cu un cavaler medieval, pe când mai firească și mai modernă ar fi comparația cu glorioasa retragere dela Domokos și dela Larissa.

Evident, n'aș mai fi insistat asupra acestei discuțiuni, convins fiind că cititorii luminați au văzut unde este dreptatea. Dar se întâmplă un lucru curios. K. D. R. pare a face școală, cu procedurile sale necorescte.

În adevăr, d. „Prof. Dr. Iosif Popovici, dela Universitatea din Budapesta“, publică în *Noua Revistă Română* (XI,166) un articol în care pretinde să aducă adause și îndreptări la *Bibliografia românească*, și sub punctul 5 afirmă că:

„În *Bibliografia rom. veche* vol. II p. 486 se pomeneste o psaltire din București dela 1806 după Iorga, *Inscripții*, II, 295. În cartea d-lui Iorga la loc. citat n'am putut găsi această psaltire...“

Bine n'țeles că cititorul nu va controla această afirmațiune, și va lua-o poate de bună, cu toate protestările mele. De aceea am rugat pe d. Iorga să dea o atestațiune, și d-sa a binevoit a-mi scrie următoarele:

16 Ianuar 1912

Dragă domnule Hodoș,

Mă grăbesc a-ți răspunde că în volumul al II-lea al „*Inscripțiilor*“ mele, pp. 295-6, se cuprinde în adevăr o notiță despre Psaltirea bucureșteană din 1806.

Odată ce dela d-ta venia citația, ea nu putea fi decât exactă. Și odată ce rectificarea venia dela d. Iosif Popovici, ea nu putea fi decât nedreaptă și grosolană.

Primește, te rog, încredințarea considerației și a prieteniei mele.

N. Iorga.

Să nu să creadă însă că noi, autorii *Bibliografiei*, la care lucrăm cu dragoste și cu desăvârșită desinterețare, avem pretenția că lucrarea noastră este perfectă. Din contră, poate că nimeni nu-i știe mai bine defectele pe cari dealtfel le vom și arăta, într'o ediție viitoare, când le vom îndrepta. Până atunci, vom primi bucuros orice comunicare, și orice îndreptare, și vom rămâne recunoscători, și vom mulțumi celor care le vor face.

Cerem însă cu tot dinadinsul, ca aceste observări să fie corecte și să nu se inspire din criticile tânărului pomenit mai sus, care se crede, — și desigur este—cu o sută de ani înapoi.

Nerva Hodoș.

BIBLIOGRAFII

Spiridon Popescu: *Din povestirile unui vânător de lupi*, în „*Bibl. p. toți*“, 30 bani.

Preot C. Dron: *Rolul bisericeii în viața noastră națională*, tip. „*Neamul Românesc*“, Vălenii de Munte, 40 bani.

Henric Stahl, *Dela manevre și alte schife vesele*. Vălenii de Munte 1912. Prețul lei 1.50.

ÎNSEMĂRI

IN CHESTIA D-RULUI RACOVSKI.—D-I I. Armașu rezumă, în *Facla* din 24 Ianuarie trecut, într'un chip tendențios, articolul pe care l'am publicat aci, cu două săptămâni în urmă, sub titlul: „România Boerilor“.

N'am luat de loc „la vale“ pe d-rul Racovski, cum crede d. Armașu; ci am discutat foarte serios posibilitatea noii direcțiuni spre care pare că se îndreaptă partidul socialist român.

Politica socialismului, și pe aiurea, tinde să devină o politică oportunistă. Această tendință începe să se afirme și în politica socialismului nostru. Vremea nobilei izolări a acestuia de partidele burghize, ni se pare că a încetat încă de acum câți-va ani. Nu mai este un secret pentru nimeni din lumea politică de la noi, că sindicaliștii noștri au simpatii și antipatii bine fixate. Probă, însăși redactarea *Faclei*, la care scriu mai mulți socialiști. Pe viitor, am convingerea că sindicaliștii, cât timp vor fi conduși de un om inteligent, cum este d-rul Racovski, vor profita de neastămpărul boerilor și de toate defectele acestora, pentru a-și face în politică un rol cât mai important.

D-I I. Armașu evită să discute această tactică oportunistă a sindicaliștilor, și se grăbește să găsească o contradicție între purtarea mea de acum, față de partidul liberal, și cele afirmate de mine în broșura: *Cultura română și politicianismul*. D-I Armașu, și în această privință, este alături de drum. În broșura citată, eu n'am criticat pe liberali, ci pe politicieni fără deosebire. Iar astăzi, nu apăr politicianismul liberal, ci lupt în contra unui politicianism și mai periculos pe care l'au inaugurat boerii, anume: îndrăzneala acestora de a face din resentimente personale o înaltă rațiune de stat. D. Dr. Racovski, ca socialist revoluționar, poate găsi un profit în acest nou gen de politicianism, și de aceea dânsul îl poate încuraja; dar eu, ca funcționar al Statului și ca om de ordine nu pot considera acest nou gen de politicianism, decât ca o reinviere a fanariotismului de odinioară, și de aceea îl combat, chiar cu risicul de a trece drept un om care s'a pocăit față de politicianismul liberal.

Când am scris *Cultura română și politicianismul* nu puteam prevedea că în Țara Românească păcatele politicianismului liberal au să rămână ca o floare la urechiă, față de păcatele politicianismului boeresc. — C. R.-M. —

O ECONOMIE BUDGETARĂ LA CONSERVATOR. — „D. „Corneliu Moldovanu, cunoscut scriitor și conferențiar la „Conservatorul de muzică și artă dramatică din Căpi-tală, și-a început cursul său vorbind despre *Avarul* lui „Molière“.—În ultimele zile s'a putut ceti această notiță, în aceiași termeni redactată, în mai multe ziare din București. Prin urmare d. Corneliu Moldovanu, cunoscut scriitor, este conferențiar la Conservator. Lucrul s'a spus pe hârtie, s'a spus simultan în mai multe locuri; el nu mai poate—ori ce ar zice optimiștii irascibili—să fie dezmințit. Surprinderea îngrijorată cu care toată lumea ce se interesează de cultura noastră a primit această știre de o coloratură așa de senzațională, este în întregime îndreptățită. Să nu discutăm, în adevăr dacă d. M. este un scriitor cunoscut sau ba. D. Moldovanu este cunoscut. Dar o știe oricine, d-sa nu este ca meserie sau ocupație zilnică decât poet. Am cetit—cine am cetit—sub iscălitura d-sale doar două volume de versuri, și nu s'a gândit nimeni un moment măcar, că acestea i-ar da dreptul la o conferință la Conservator; cu atât mai mult cu cât d-sa nu scrie anecdote, monoloage vesele și alte genuri similare de literatură care se consumă la această școală...

Pe de altă parte, o publicație periodică denunță cu pretenții de seriozitate ceea ce nu putem să credem — că d.

Moldovanu nu e decât absolvent de liceu. Argumentul acesta introdus în discuție nu e de altfel hotărâtor: Brunetiére, marele Brunetiére, a fost cum se știe un autodidact; nu vedem de ce lucrurile nu s'ar putea transpune întocmai pe cazul d-lui Moldovanu... Ceea ce cade cu adevărat greu în cumpăna acestui proces al unor apucături administrative, e faptul că d. Moldovanu nu are până acum nici o lucrare care ar putea să-l impună ca „specialist în această branșă“.

Și acum afacerea se limpezește: Un scriitor cunoscut ca poet, dar care până acum nu a făcut de loc proba competenței sale în alt gen de activitate intelectuală, este numit conferențiar la o școală specială și superioară. În ce considerațiuni, ...asta nu se prea poate ști. Numirea e deci vișioasă. Faptul implică o răspundere considerabilă, dar vinovat nu poate să fie de cât cel care a făcut numirea. Pentru că—dacă expresiunea nu e prea vulgară—nu e ne-bun cine mânăncă șapte pite... D. Moldovanu e iresponsabil în această afacere și din alt punct de vedere: se afirmă că d-sa ar fi cerut—în virtutea căror drepturi, nu se discută—ar fi cerut o bursă pentru străinătate, ca să se specializeze în materia pe care dorea stăruitor să o predea. Din motive de economii budgetare, autoritatea școlară superioară a refuzat această cerere; în același timp însă ea a numit pe solicitator la catedra pe care acesta nu ar fi voit să o ocupe de cât în virtutea unor drepturi câștigate; l-a numit așadar pentru că a socolit că orice pregătire e de prisos... Dint'r un anumit punct de vedere aceasta se poate considera ca o insultă. Fire probabil blajină și delicată, poetul d. Corneliu Moldovanu s'a silit să accepte cealaltă interpretare a rezoluției și... a primit catedra! Pe această temă o revistă oarecare a întreprins o campanie și o intervenire bine hrănită de drepturile a vre-o cincizeci de doctori și licențiați în filosofie. Acțiunea ar putea să fie îndreptățită; dar atacurile sunt strâmb îndreptate în potriva d-lui Moldovanu, care—bietul om!—nu e de loc vinovat de situația fericită sau nefericită în care a intrat. Cine vrea să facă protestări, să le facă; dar nu împotriva d-lui Moldovanu—victimă el însuși al unei direcții de economii budgetare—ci, ceva mai sus, împotriva foarte ciudatei concepții care prezidează—cel puțin pentru moment—la „reorganizarea învățământului nostru superior“. — V. —

PENTRU ABSOLVENȚII ȘCOALELOR DE AGRICULTURĂ.—În diferite rânduri, legile noastre pentru vânzarea pământurilor la țărani au ținut seamă și de absolvenții școalelor de agricultură, cărora le-a făcut înlesnirea de a-i pune în aceeași categorie cu țărani cultivatori.

Aceiași înlesnire li se făcea și de legea din urmă, a așa numitelor bunuri de mână moartă.

Favorizarea absolvenților școalelor de agricultură la vânzarea bunurilor Statului, sau a Casei Rurale, etc., corespunde într-un tot intereselor generale ale țării și de aceea nimeni nu-i va stă împotriva. Ni se pare însă, că așa cum se proiectă această favorizare, până cum, nu putea să dea rezultate apreciabile. De aceea ne însușim în această chestiune într-un tot, desideratele pe cari le exprimă *Memoriul Soc. Române de Agricultură* (la care au colaborat cei mai deștoinici agronomi ai noștrii ca d-nii: Maximilian Popovici, Sandu-Aldea, Popovici-Lupa, etc.).

Iată desideratele acestea, care s'au exprimat în vederea complectării legii bunurilor de mână moartă:

Cu privire la art 13 al. a, avem de observat, că în practică acea dispoziție va fi departe de a realiza intenția manifest exprimată în expunerea de motive: „Se admit absolvenții școlilor superioare de agricultură cu precădere — față de toți ceilalți concurenți, fără sporirea avansului; aceasta

în vedere că absolvenții ziselor școli, cu cunoștințele căpătate vor putea servi de model spre a îndruma pe săteni..."

Pe de o parte se omit absolvenții școlilor medii, iar pe de alta întinderea de 25 ha. în condițiunile noastre naturale—climă și teren,—economice și sociale, este neîndestulătoare pentru a produce venitul necesar unei familii de un grad social mai ridicat decât al unui sătean. Afară de aceasta costul clădirilor de locuință și exploatare ar fi în proporție cu o întindere așa de mică. De aceea credem că este necesar a se forma loturi dela 50 până la 100 ha.

În acest scop propunem a se forma cel puțin câte un lot mare pentru fiecare 500 ha din moșiile ce trec peste această întindere. Cumpărătorilor de asemenea loturi, pe lângă avansul legiuit, li se va cere garanția că posedă capitalul de exploatare sub formă de vite, unelte, semințe, etc. și li se va pune îndatorirea ca în interval de 5 ani să construiască clădirile necesare.

De asemenea credem că pentru răspândirea cunoștințelor de agricultură rațională printre săteni, este necesar a se forma și rezervă și din moșiile până la 400 ha, loturi de 10-15 ha, cel puțin câte unul la 200 ha, spre a se vinde absolvenților școlilor elementare și inferioare de agricultură cu oarecari înlesniri, dar cu îndatorirea de a întocmi mici gospodării raționale, cari să servească de pildă sătenilor.

Ar fi de dorit ca aceste deziderate să fie adoptate în toate legile noastre viitoare. —Verax.—

O SĂRBĂTOARE LA... VĂCĂREȘTI.—Zilele acestea, societatea doamnelor ortodoxe a dăruit închisorii Văcărești o bibliotecă—care va purta numele răposatului colonel Ghika—și cu care prilej a avut loc și o mică festivitate.

Faptul e cât se poate de îmbucurător, deși cam târziu

se înzestrează închisoarea cu o bibliotecă. Îmbucurător fiindcă de câțiva timp a început să se dea și la noi însemnătatea cuvenită eternei probleme a represiunii, înființându-se închisoare pentru recidivi, școli de adulți, societăți de patronaj, biblioteci, etc. Îmbucurător apoi fiindcă bunele doamne din înalta noastră societate, găsesc timp și pentru opere atât de frumoase și binefăcătoare.

Într-o închisoare fără regim celular, cum sunt Văcăreștii, lectura va fi unul din cei mai buni factori de îndreptare dacă nu a tuturilor, cel puțin a acelor cari suferă cu adevărat și simt nevoia unei mângâieri sub orice formă, între cele patru ziduri. Cât despre aceia care vin acolo din obișnuință, lucrul e cam problematic; cel mult dacă lectura le va fură timpul pe care l'ar fi întrebuințat într'un chip mai dăunător lor și regulamentului închisorii. E cam greu, nici vorbă, să îndrepti de pildă pe un pungaș de buzunare cu vorbe... blânde ca acestea pe care le spicuim dintr'o predică ținută acum câțiva ani la biserica închisorii de mai sus:

„Români! Vă numesc astfel fiindcă sunteți fii ai scumpei „României, iubita noastră patrie, mama noastră a tuturilor, „care ne hrănește și ne ocrotește la sânul ei cu încredere „statornică, că trebuie să-i fim recunoscători, s'o iubim și s'o „respectăm prin fapte și prin purtarea noastră demne de „numele ce purtăm...”

Or cum, pornirea bunelor doamne e mai mult decât laudabilă; și fiindcă nu știm ce anume cărți vor fi dăruit închisorii, noi nu putem să nu ne gândim la umbra *Baladă a temniței din Reading*, la pietatea ardentă din *Sagesse* pe care Verlaine o simți pentru întâia oară în închisoarea dela Mons, la nefericitul Silvio Pellico, la mușcătorul Cervantes și la răsvrătitul Dostoyevski... —Z. Z.—

REVISTA REVISTELOR

Revista catolică pe care o scot în București propagandiștii, așa de stăruitori în ultimul timp pentru unirea cu Roma, își fixează în primul ei număr programul: «stând pe temelii credinței catolice să se ocupe de tot ce muncește lumea intelectuală, căutând însă a feri pe cetitorii săi de veninul raționalizmului și al necredinței».

În această publicație se găsește un material foarte variat: Istorie religioasă, sociologie, istorie literară, epigrafie, etc. Relevăm articolul d-lui H. Frolo asupra lui Fogazzaro și studiul mons. Netzhammer: *Greutăți antice în Dobrogea*. Cu un deosebit simț al împrejurărilor serie d. Marin Theodorian asupra mișcării feministe pe care o privește totuși dintr'un punct de vedere prea clerical: «Feminismul în el însuși e o idee „rătăcită”; iar în Țara-Românească statul își face o plăcere „în a ajuta la declasarea femeii primindu-le (sic) în licee și „universități, unde dacă învață ceva carte, nu dobândesc „însă nici o educație morală, nici un sentiment religios”.—Bogat material de informație aduce d. Frolo I. în articolul asupra lui Bossuet.

Aceasta e ceea ce se vede în Revistă. Mai important e poate ceea ce nu se vede decât în al doilea rând.

O revistă nouă.

Editorii deghizați în directori—cum le-ar spune d. Arghezi—să nu se sperie. E vorba de o modestă publicație care ne sosește timidă dar neînfricoșată de larva suratelor.

Ce vrea?—

„Scopul revistei de față este de a trezi și a mări în cercurile largi ale societății românești, dincoace și dincolo de hotarele ei politice, interesul pentru istoria, viața și viitorul familiilor, pentru ca din interesul acesta special să profite interesul general pentru istoria, viața și viitorul neamului

românesc. Nu vanității și orgoliului să servească cercetările noastre, ci arătând familiilor oglinda vremilor apuse, să se vază într'însa cum în adevăr au fost: boeri sau mazili, negustori sau țărani, iar nu duci, marchizi, cavaleri cruciați, conți ungurești, mârzați tătarești sau chiar patriciani romani și a. a. invenții, sfințite de o așa numită „tradiție genealogică” care, departe de a ridică vaza aristocrației române, au contribuit să compromită reputația studiilor genealogice, întrucât au găsit ele adăpost în unele publicații de tristă memorie».

Și mai departe:

«Fără pretenții de înaltă erudiție, străină mai cu seamă luptelor politice, departe de orice tendință snobistă de diferențiere socială, menirea revistei este: de a lămurii unele noțiuni și chestiuni genealogice încă puțin clare, de a se ocupa în special cu rolul istoric al unor familii sau persoane, de a publica documente, inedite sau puțin cunoscute, scrisori sau inscripții, ș. a.»

Revista se numește *Arhiva Genealogică* și are de director de d. Sever de Zotta. Apare în Iași, odată pe lună.

În *Journal de Sociologie* de pe 1 Ianuar 1912, d. A. D. Xenopol publică comunicarea făcută de d-sa anul trecut la Academie: *Sociologie și Socialism*, căutând să stabilească o formulă nouă asupra raportului dintre acești termeni; nu admite formula dată de Ferri: „Sociologia va fi socialistă sau nu va fi”, pentru că socialismul e manifestare de curent social ce intră el însuși în obiectele de studiu ale Sociologiei; nu admite nici formula dată de Alph. Fouillé: „Socialismul trebuie să utilizeze legile sociologice pentru a-și putea realiza idealurile sale”, pentru că sociologia aplicându-se la fenomene unice și ireversibile, nu poate face preve-

deri, deci nu poate arunca decât o lumină vagă asupra celor ce vor fi și nu poate servi drept instrument de acțiune reformatoare.

D-l A. D. X. crede că Sociologia poate indica doar socialismului direcția în care tinde evoluția societății și-l poate feri de eforturi inutile; dar nu-i poate oferi nici o prevedere asupra faptelor ce vor realiza conținutul său ideal.

Revue de métaphysique et de morale publică în ultimul ei număr un articol al d-lui Mircea Djuvara asupra timpului și spațiului față de ultimele teorii electromagnetice. Tema acestor note o formează o încercare de a răsturna afirmațiunile pe cari Langevin le-a făcut la cel din urmă congres de filosofie. Se susținuse acolo că ultimele hipoteze ale lui Maxwell, Hertz, Lorentz, etc., ar îndreptăți teoria empirică a timpului și a spațiului. D. Djuvara face acestor aserțiuni o critică mai mult epistemologică. D-sa cercetează mai ales posibilitatea rezolvirii unei probleme de metafizică—cum e aceasta—prin datele unei științe cu obiect exterior, cum e fizica sau mecanica.

Insemnăm în treacăt aceasta, pentru cei cari ar putea să se intereseze de autor sau de discuție. Probabil că aceasta din urmă va mai dura.

Pe cine l-a înfiorat vreodată soarta straniului poet Arthur Rimbaud, îl vor interesa desigur documentatele amănunte publicate de d. Paterné Berrichon în *Mercure de France* asupra conflictului dintre cei doi poeți Paul Verlaine și Arthur Rimbaud și asupra misterului tăcerii acestuia din

urmă. E un tablou curios și tulburător al luptei dintre două suflete ce nu-și găseau loc nu numai în modelele obicinuite ale indivizilor omenеști, dar nici în cadrul pe care oricâtă *sete de ireal* nu l-a putut trece încă.—

Iarăși amănunte biografice indiscrete ne dă Sir James Crichton Browne asupra vieții intime a lui Carlyle, pe care biograful său autorizat Froude îl acuzase că a pricinuit nenorocirea soției sale Jenny Welsh, silind-o să fie trista partașă a unei căsătorii neconsumate. Savantul medic englez dovedește cu documente că filosoful Carlyle era tot atât de viril la corp ca și la spirit, încât acuzația lui Froude e o simplă calomnie fără temei.—

D. J. Roger Charbonnel caută izvoarele neoplatoniciene ale inspirației romanticului Lamartine.

Se vede că Italienii n-au putut rămâne nepăsători față de înverșunarea cu care i-a atacat presa engleză pentru prelinsele cruzimi săvârșite la Tripolis; ca să răspundă imaculaților apărători ai virtuții din Anglia, revista *La Voce*, sub semnătura lui Fr. Agnoletti, publică câteva însemnări *Din țara virtuții*.

Inocențele exerciții intersexuale practicate la lumina zilei și sub privirile binevoitoare ale agenților forței publice în Parcul Occidental, lașitatea individuală și cruzimea rece a mulțimei, disprețul pentru orice fel de sentimente, ipocrizia și alte asemenea caracteristici ale vieții morale engleze, sunt puse în evidență cu tot sarcasmul de care e capabil un neam de rasă latină calomniat.—

Giovanni Boine dă câteva cugetări curioase asupra Criticeii literare și asupra Esteticeii, punându-le pe socoteala *Unui necunoscut*.

MEMENTO

— Anul care începu se anunță de bun augur față de lucrările românești de filosofie. După „Metafizica“ d-lui Rădulescu Motru, care — o mărturisește un bătrân librar din Capitală—a... revoluționat mișcarea comercială a operilor filosofice românești..., iată cartea frumoasă a d-lui Const. Antoniaide: *Thomas Carlyle, filosoful Erilor*, apărând în a doua ediție după o trecere de numai 2 ani dela cea dintâi.

Cartea aceasta, care e și o lucrare literară pe lângă una de știință, se adresează tuturor celor doritori de cultură. E cunoscut de altfel articolul entusiast cu care a întâmpinat-o d. Al. Vlașu la prima ediție.

O recomandăm și noi călduros cititorilor noștri, care și-o pot procura dela ad-ția revistei pe preț de 3 lei (în provincie plus 45 bani).

— Va apare cât de curând: *Convorbiri științifice și filosofice*, revistă lunară pentru vulgarizarea științelor și a filosofiei, cu studii și articole de: H. Poincaré, Gaston Bonnier, J. H. Fabre, El. Mecinoff, H. Spencer, Darwin, Emerson, Kant, Spinoza, Humboldt, Huxley, M. Nordau, Dr. L. Büchner, Dr. G. Marinescu, Dr. C. I. Istrati, C. Rădulescu-Motru, Dr. N. Leon, P. Bujor, Dr. C. Thiron, Dr. P. Zosin, Ion Petrovici, Dr. Hârșu, Longinescu, Dr. Ureche, V. Anestin, Dr. I. Duscian, etc., etc.

— Văduvii marelui Tolstoi i s'a acordat o recompensă națională de 10.000 ruble anual, din vistieria imperiului rus.

— Hamlet va trece la Teatrul Național, dacă se va adevăra ultima indiscrețiune, între 13 și 20 Februarie, cu d. Tony Bulandra în rolul titular.

— *Esther* e o dramă reprezentată de curând la Odeon în Paris, care n'are comun cu cea de Racine decât subiectul, pe care de altfel și marele clasic francez l'a luat din biblie. Autorii noiei *Esther* voesc să fie și sunt originali: Ei au creat o *Esther* de un caracter esențialmente evreesc. Ea este prototipul Evreicii, fricoase, temătoare, ascunzându-i sentimentele, dar la un moment dat devenind crudă, barbară, sanguinară. E un conflict intern care trădează sufletul unui popor secular persecutat.

Rolul *Esther* îl ține d-ra Ventura pe care ziarele parisiene o laudă mult.

— Statistica oficială a imperiului german arată *desfacerea cărților germane, în anul 1910 în valoare totală de 51.017.000 mărci*.

— Producțiunea de opere literare în Germania este singură atât de mare, ca în toate celelalte state culturale la olaltă. Producțiunea anuală este aproximativ de 30.000 volume, pe lângă aproximativ 13.000 reviste de specialitate și 8000 ziare cotidiene.

— Dr. Iaszi Oskar, directorul marelui reviste ungrești *Huszadik Szazad* (secolul XX-lea), organul societății de sociologie ungare, a fost numit profesor la Universitatea din Cluj. Românimea din localitate va trebui să se bucure, dat fiind că d. Iaszi Oskár este un luminat înțeleghător al cauzei românești din Ardeal.

— *Literatura americană* e prea puțin cunoscută. Cartea profesorului W. O. Trent, care apare în traducere franceză la A. Colin-Paris, (5 f.), e un studiu solid și făcut pentru înțelegerea atât a marelui public cât și a studioșilor. Judecata autorului e imparțială și nu neglijează începuturile obscure și mediocre ale literaturii lumii nouă. Cu ajutorul ei facem de minune cunoștința scriitorilor, pe cari îi cunoaștem, din auzite măcar așa de puțin,—ai Americii.

— Și pentru cunoașterea literaturii italiene, lucrarea care apare acum și în franțuzește: *G. Fanzì: Histoire de la littérature italienne* (Perrin-Paris, 3,50), cu tot caracterul ei școlaresc, poate fi de folos celor cari doresc să aibă o primă cunoștință generală a istoriei acestei literaturi.

— Figura lui Charles-Louis Philippe, scriitorul ciudat al celui roman în care trăește cel mai păcătos colț al vieții parisiene: *Bubu de Montparnasse*, preocupă tot mai mult prin ciudățenia apariției lui în literatura franceză. Fiu al unui ciobotar dela țară, el n'a putut fi decât „un transplantat, un desrădăcinat care n'a pu ut prinde rădăcini“ pe solul Parisului. Scrisul lui, dureros ca și vieța lui, zugrăvește cu o nespūsă emoție sentimentală durerile celor mici și păcătoși. Florăresele, prostituatutele de cea mai joasă speță, erau pentru acest barbar rătăcit pe pavajul Parisului „caste și sublime“; ură pe celelalte femei „prea frumoase, prea fine, prea inaccesibile“, pe femeile de lume. Avea un respect religios pentru literatură și știință și în genere față de tot ce „e scris“; blestemă pe cei bogati și trândavi și avea mândria fericii socotită ca o recompensă a muncii. „Iubesc toate lucrurile, spune el, dar iubesc mai ales aceea ce suferă. Intre o fată tânără, frumoasă și bunică-sa, prefer pe cea din urmă pentru că ea e bătrână, pentru că ea suferă și pentru că ea în curând are să moară“.

Cei ce vor să afle mai mult asupra lui Charles Louis Philippe, le recomandăm cartea lui André Gide (Figuière-Paris, 1 leu).

— A apărut un tratat serios pentru *dresaia cânilor*. Il face G. Benoit („Nos chiens d'arrêt“, edit. Charpentier et Segaud-Paris) într-o lucrare plină de citații scoase din cei mai buni naturaliști, psihologi sau cu mărturii dela cei mai puțin mincinoși vânători. „Oricât de numeroase și felurite ar fi șirellicurile vânatului, ele sunt totdeauna dovedite de tactica unui câine ieșit diutr'o școală bună“, scrie doctul dresor.

